

Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020.

Този наръчник е създаден с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Съдържанието на публикацията е отговорност единствено на Сдружение на Югозападните общини и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз, на страните-участници в Програмата, на Управляващия орган или на Съвместния технически секретариат.

The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

This publication has been produced with the assistance of the European Union, through the Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

The contents of this guidebook are the sole responsibility of Association of South Western Municipalities and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries, the Managing Authority and the Joint Secretariat.

За повече информация относно проекта, моля посетете следната страница:
More information about the Project can be found on the following webpage:
www.act-social.eu

ПАРТНЬОРСКИ ОРГАНИЗАЦИИ: PROJECT PARTNERS:

Община Терми, Р. Гърция
Municipality of Thessaloniki, Greece
Водеща организация
Lead Partner
www.thermi.gov.gr

Сдружение на Югозападните
общини, Р. България
Association of
South Western Municipalities,
Bulgaria
Партньорска организация
Project Partner
www.aswm.net

Сдружение Юни Партнерс,
Р. България
EuniPartners, Bulgaria
Партньорска организация
www.eunipartners.com

Interreg
Greece-Bulgaria
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

ACT SOCIAL
IMPROVING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

ПРОЕКТ ACT SOCIAL

НАРЪЧНИК

„СЪВМЕСТНИ АНАЛИТИЧНИ КУРСОВЕ ЗА ПОДГОТОВКА НА
СТАРТИРАЩИ СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ В ГЪРЦИЯ И БЪЛГАРИЯ”

GUIDEBOOK

“JOINT ANALYTICAL COURSES FOR SUPPORT BEFORE START-UP OF
SOCIAL ENTERPRISES IN GREECE AND BULGARIA”

Проект „Дейности за подпомагане и подкрепа на социалното предприемачество на местно ниво”, с
Акроним ACT SOCIAL, реф. №2018 и договор за субсидия №B2.9c.05/03.10.2017 по Втора покана на
Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020

Project Title Actions for the Support and enhancement of Social entrepreneurship at local level, with acronym ACT
SOCIAL, ref. №2018 and subsidy contract №B2.9c.05/03.10.2017, implemented under 2nd Call of Interreg V-A
“Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme

ПРОЕКТ ACT SOCIAL

Наръчник

„Съвместни аналитични курсове за подготовка на стартиращи социални предприятия в Гърция и България”

Работен пакет	4
Дейност	4.2.2
Име на проекта	„Дейности за подпомагане и подкрепа на социалното предприемачество на местно ниво”
Акроним на проекта	ACT SOCIAL
Продължителност	03.10.2017 – 02.10.2019
Партньори:	Община Терми, Р.Гърция - Водеща организация Сдружение на Югозападните общини, Р. България Сдружение Юни Партнерс, Р. България

ACT SOCIAL
IMPROVING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020.

СЪДЪРЖАНИЕ / TABLE OF CONTENTS

ВЪВЕДЕНИЕ	3
ГЛАВА 1. Институционална рамка за Социалните кооперативни предприятия в Гърция	4
ГЛАВА 2. Учредяване на социални предприятия в Гърция	6
2.1 Действия по планиране учредяването на Социално предприятие	6
2.2 Създаване на група основатели	10
2.3 Процедури по учредяване на социално предприятие	12
ГЛАВА 3. Данъчни и осигурителни въпроси на гръцките Социални кооперативни предприятия	15
3.1 Данъчни въпроси	15
3.1.1 Декларация за започване на дейност пред данъчната служба	15
3.1.2 Счетоводни книги и задължения за водене на документация	15
3.1.3 Данъчно облагане	16
3.2 Осигурителни въпроси	17
ГЛАВА 4. Българска институционална рамка на социалните предприятия	18
ГЛАВА 5. Учредяване на български социални предприятия/кооперации	22
5.1 Процедура по учредяване на социални предприятия/кооперации	22
5.1.1 Видове социални предприятия	23
5.1.2 Административни действия за социални предприятия	24
ГЛАВА 6. Данъчни и осигурителни въпроси на българските социални предприятия	26
6.1 Данъчни въпроси	26
6.2 Осигурителни въпроси	27
ГЛАВА 7. Източници на финансиране за гръцките и българските социални предприятия	29
7.1 Източници на финансиране в Европа	29
7.2 Държавна помощ в Гърция	31
7.3 Източници на финансиране в България	32
7.3.1 Държавна помощ	32
7.3.2 Частно финансиране, дарения, спонсорство	33
ГЛАВА 8. Фактори за успех на Социалните кооперативни предприятия	35
INTRODUCTION	41
CHAPTER 1. Greek institutional framework for Social Cooperative Enterprises	42
CHAPTER 2. Establishment of social enterprises in Greece	44
2.1 Planning actions for establishing a Social Enterprise	44
2.2 Establishment of founding group	48
2.3 Establishment procedures of a social enterprise	50
CHAPTER 3. Tax and insurance issues of Greek Social Cooperative Enterprises	52
3.1 Tax issues	52
3.1.1 Statement of commencement of operations at the tax office	52
3.1.2 Accounting books and record keeping obligations	52

3.1.3 Tax obligations	53
3.2 Insurance issues	54
CHAPTER 4. Bulgarian institutional framework for social enterprises	55
CHAPTER 5. Establishment of Bulgarian social enterprises/cooperatives	58
5.1 Establishment procedure of social enterprises/cooperatives	58
5.1.1. Types of Social Enterprises	59
5.1.2. Administrative arrangements for Social Enterprises	60
CHAPTER 6. Tax and insurance issues of Bulgarian social enterprises	62
6.1 Tax issues	62
6.2 Insurance issues	63
CHAPTER 7. Sources of Funding Greek and Bulgarian Social Enterprises	65
7.1 Sources of Funding in Europe	65
7.2 State aid in Greece	67
7.3 Sources of funding in Bulgaria	68
7.3.1 State Aid	68
7.3.2 Private funding, donations, sponsorships	69
CHAPTER 8. Success factors for Social Cooperative Enterprises	70
БИБЛИОГРАФИЯ / BIBLIOGRAPHY	75

ВЪВЕДЕНИЕ

Този текст представлява **Обучителния наръчник по Дейност 4.1.3. "Разработване на обучителни материали - Подкрепа преди стартиране. Създаване и отпечатване на Наръчник"**, която се изпълнява в рамките на Работен пакет 4 "Насочване по време на фазата преди учредяване на предприятията и развитие на Социални Предприятия" по проект "Дейности за подпомагане и подкрепа на социалното предприемачество на местно ниво" с акроним АСТ SOCIAL. Проектът, чиято продължителност е 24 месеца, се изпълнява в партньорство, състоящо се от Община Терми (водещ бенефициент) и Сдружението на Югозападните общини и Сдружение Юни Партнерс, и е финансиран от Европейската програма за териториално сътрудничество "ИНТЕРРЕГ V-A Гърция - България 2014 - 2020", (Приоритетна ос 4: Трансграничен регион с висока степен на социално приобщаване, Тематична цел 9 - Насърчаване на социалното включване, борба с бедността и всяка форма на дискриминация, инвестиционен приоритет: 9с. Осигуряване на подкрепа за социални предприятия).

Дейността "Разработване на обучителни материали - Подкрепа преди стартиране. Създаване и отпечатване на наръчник" се отнася към разработването на обучителни материали за курсове относно процедурите и необходимите стъпки за учредяване и първоначални операции на Социални Кооперативни Предприятия, съобразени с относимите обучителни наръчници, създадени по-рано в Гърция и България, както и в международен мащаб.

В частност този обучителен материал се отнася до:

1. Необходимите процедури за учредяване на социални предприятия в Гърция и България според текущата нормативна рамка и обичайните процедури за учредяване на предприятие.
2. Действията, които трябва да се предприемат от потенциалните социални предприемачи, за да промотират своята бизнес идея и да ръководят своето социално предприятие.
3. Основните потенциални фактори за успех.

ГЛАВА 1. Институционална рамка за Социалните кооперативни предприятия в Гърция

Институционалната рамка за социалните предприятия в Гърция се откроява в държавната политика и съществуващата законова рамка на социалната икономика.

Първата категория включва проекти, разработени с подкрепата на ЕС за насърчаване на социалното предприемачество, за повишаване заетостта на уязвими групи от населението, за създаване на подходящи условия за равни възможности на пазара на труда и т.н.

Втората категория включва относимото **гръцко законодателство**, касаещо социалните предприятия и кооперативите. Най-старата референция в гръцкото законодателство е чл. 11 от Конституцията от 1864 г., който гарантира на гръцките граждани "правото на сдружаване", разпоредба, която е в сила и до днес. Закон 4019, създаден през 2011 г., за пръв път дефинира в Гърция **Социалните кооперативни предприятия**, които имат значителни разлики с други типове социални предприятия, както и с всяка друга организация на социалната икономика, която е институционализирана в Гърция дотогава.

В същото време, Закон 2646/1998 за пръв път насърчава развитието на Защитени производствени работилници и е първата значима стъпка към институционализация на организациите и субектите на социалната икономика, докато Закон 2716/1999 установява **Социалните кооперативи с ограничена отговорност**, вид Социално интеграционно предприятие, съсредоточаващо се върху ограничена група от населението: душевноболните. Това са юридически лица на гражданското право с търговски статут, но в същото време са и единици, свързани с душевното здраве.

Закон 4019, създаден през 2011 г., за пръв път дефинира в Гърция Социалните кооперативни предприятия, които имат значителни разлики с други типове социални предприятия, както и с всяка друга организация на социалната икономика, която е институционализирана в Гърция дотогава.

Закон 4019/2011 осигурява на гражданите възможността да създават кооперативни предприятия със социални цели. Този закон предвижда три типа социални кооперативни предприятия, в зависимост от предвидената цел: **Социално кооперативно предприятие за интеграция**, **Социално кооперативно предприятие за социална грижа** и **Социално кооперативно предприятие с колективна производствена цел**. Важен аспект на Закон 4019/2011 е създаването на Регистър на Социалните кооперативни предприятия и на Социалните кооперативи с ограничена отговорност, в които са вписани всички съответни субекти.

Закон 4430/2016, създаден през м. октомври 2016 се фокусира върху "Социалната и солидарна икономика и развитието на нейните субекти". Този закон предвижда нова рамка за различните субекти или предприятия с ясно колективно и социално въздействие, които в същото време отговарят на социална нужда. Целта е продължаване и подобряване на предходното законодателство, включително Закон 4019/2011, който вече не е в сила.

Целта на този закон е да създаде **благоприятна и устойчива среда**, която улеснява развитието на сектора на Социалната и солидарна икономика и окуражава участието на гражданите в икономически дейности, които се развиват с **уважение към човека и природата** и са организирани с оглед принципите на **демократичност, равенство и солидарност** между участниците (производители и / или потребители и местни общества).

*Съгласно Закон 4430/2016 Социалните кооперативни предприятия са граждански кооперативи със социална цел и **ограничена отговорност** на техните членове, и по закон имат **търговски характер**. Те се управляват **равноправно** от техните членове; дейността им се основава на **преследването на колективна полза** и печалбата им се формира от дейности, които обслужват само **социалния интерес**.*

Според Закон 4430/2016 Социалните и солидарни субекти вече не се определят по техния юридически вид, а по **юридическия им статус** (т.е. всеки иридически вид може да се приеме, че характеризира дадена организация като Социален и солидарен субект, ако отговаря на законово определените критерии). Тези критерии се отнасят към **деловата им дейност на частния пазар** (приходите от публични органи не могат да надвишават 65% от общия оборот или оборота за тригодишен период), **демократичната система за вземане на решения** (съгласно принципа "един член - един глас") и **добре дефинирана социална цел**, като печалбите се разпределят в социална и колективна полза (до 95% от годишната печалба).

В допълнение, той идентифицира и въвежда в употреба концепцията за "**социално въздействие**" от гледна точка на колективната и социална полза, което липсва в предходното законодателство. Накрая, регистърът на Социалните и солидарни субекти вече приема субекти от всеки юридически вид, които са придобили статуса на Социален и солидарен субект.

Социалните кооперативни предприятия се определят в следните **две категории**:

1. Социални кооперативни предприятия за интеграция, които са разделени в три подкатегории:

- ⇒ **Социални кооперативни предприятия за интеграция на уязвими социални групи**, които се стремят да интегрират хора, принадлежащи към уязвими социални групи, в икономическия и социален живот. Минимум 30% от членовете и заетите в тези предприятия задължително трябва да принадлежат към тези категории.
- ⇒ **Социални кооперативни предприятия на специални групи**, които се стремят да интегрират хора, принадлежащи към специални групи от населението, в икономическия и социален живот. Минимум 50% от членовете и заетите в тези предприятия задължително трябва да принадлежат към тези категории.
- ⇒ **Социални кооперативни предприятия с ограничена отговорност**, които автоматично се считат за Социални кооперативни предприятия за интеграция.

2. Социални кооперативни предприятия в колективна и социална полза, които изпълняват дейности по "устойчиво развитие" или осигуряват "социални услуги от общ интерес".

Накрая следва да се обърне внимание, че при учредяването на Социално кооперативно предприятие е приложимо следното:

Участието на юридически лица в Социалното кооперативно предприятие не може да надвишава една трета от всички членове, като органите на местното самоуправление и публичните органи не могат да участват в Социални кооперативни предприятия.

Минималният изискуем брой членове на Социалното кооперативно предприятие в колективна и социална полза е определен на пет (5) физически или юридически лица, а на Социалното кооперативно предприятие за интеграция е седем (7) физически или юридически лица.

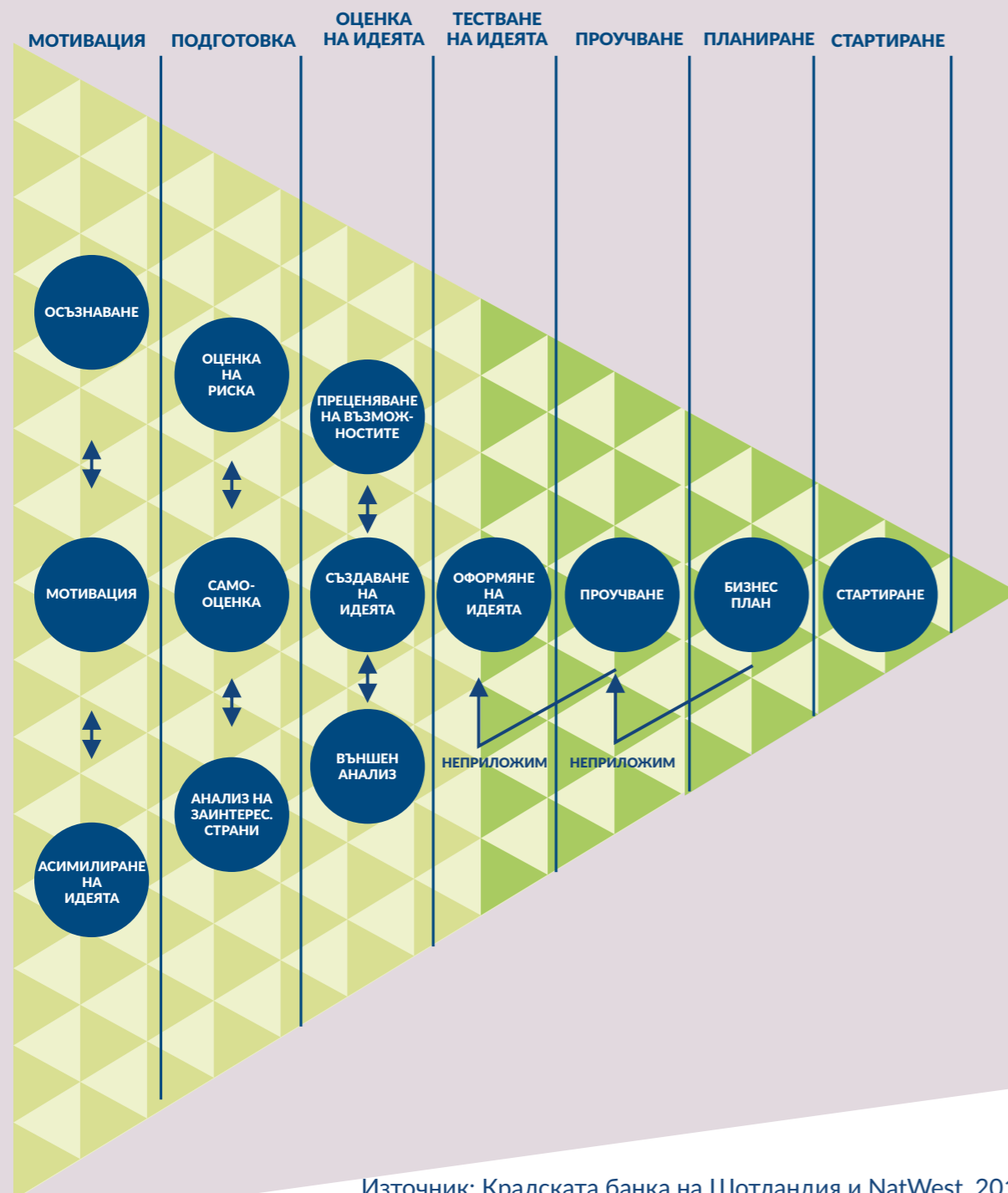
ГЛАВА 2. Учредяване на социални предприятия в Гърция

2.1 Действия по планиране учредяването на Социално предприятие

Действията по планиране включват както подготовката на различни бизнес инструменти като пазарно проучване и бизнес планове, така и мобилизирането и информирането на потенциални партньори с оглед създаване на първоначалното ядро на бизнеса и привличането на други лица или органи, които има вероятност да се интересуват от участие.

Според NATWEST и Кралската банка на Шотландия, **основните стъпки**, които би трябвало да се следват при **развитието на социално предприятие** са следните шест, преди започване на дейността:

Стъпки за учредяване на социално предприятие

Източник: Кралската банка на Шотландия и NatWest, 2011

А) Подбуди

В тази стъпка всеки, който се интересува от инвестиция в социално предприемачество, трябва да идентифицира и запише подбудите, които са го тласнали към предприемането на такава инициатива.

Такива подбуди са:

- ⇒ Създаването на нови работни места за хора със специални умения и работници, принадлежащи към уязвими групи от населението.
- ⇒ Учредяване на кооперативно предприятие за по-ефективно управление и разпределяне на риска върху повече хора, в случай на провал.
- ⇒ Учредяване на социално предприятие за допринасяне към социалния продукт в области, в които държавата се е провалила и организациите от частния сектор избягват да правят бизнес.

В допълнение, всяко лице, което се интересува от инвестиции в социално предприемачество първо трябва да се запита за целта на учредяването му и видовете съществуващи социални предприятия. Учредяването на социално предприятие изисква предприемачи със социална чувствителност, които се интересуват от защитата на социално уязвими групи. Съответно, някои от въпросите, на които предприемачът трябва да си отговори, са:

- Колко съм **пристратен/а** към решаването на социални въпроси?
- Искам ли да съм **кооперативен бизнес човек**?
- Притежавам ли **дух на сътрудничество**?
- Познавам ли **способностите си**?
- Разбирам ли **риска от учредяване** на социално предприятие?
- Мога ли да **вземам решения**?
- Приемам ли **съвети**?
- Как мога да **вдъхновявам хора**?

Накрая, потенциалният предприемач трябва да проведе две индивидуални проучвания. Първото проучване следва да се фокусира върху това дали има **бизнес идея в социалната икономика, в която е подходящо да се инвестират пари** и да се започне нов бизнес. Причината за него е че, въпреки че желанието и страстта на предприемача да са задължителни условия за учредяването на социално предприятие, те не са валидни условия за успех.

Второто проучване следва да се фокусира върху **симулирането на бизнес идеята** с цел да се проследят предварително възможните проблеми и предимства в изпълнението ѝ. Това ще подобри разбирането на поетия от предприемачите риск по време на изпълнението на бизнес идеята.

Б) Подготовка

В тази стъпка предприемачите би следвало да проучат известен брой теми, които се обобщават в три главни категории:

1. **Целите** на организацията
2. **Изискванията** на заинтересованите страни
3. **Анализ на възможните рискове.**

За да се осъзнаят целите на потенциалното социално предприятие е необходимо да се идентифицират основните принципи, на които ще се базира организацията, дейностите, които

трябва се развият, способностите на потенциалните предприемачи и работници, плановете на предприятието за справяне със социалните и икономически предизвикателства и доколко е подходяща работната сила за постигане целите на предприятието.

Потенциалният предприемач следва да отговори на следните въпроси:

- Кои са **целевите групи** на вашето предприятие?
- Какво е тяхното **въздействие** върху вашето предприятие?
- Как могат те да **променят вашите решения**?

Накрая, **анализът на риска** се счита за една от най-важните стъпки за предварителна оценка на учредяването на предприятие. Важно е, например, да се анализират възможните източници на средства и финансиращи институции за социално предприемачество, тъй като това създава условия на сигурност при стартирането на бизнес. Също така важен въпрос е счетоводната система, следвана от компанията. Въпреки че това обикновено се дефинира от законодателството, има поредица от неофициални счетоводни стъпки и системи, които са подходящи за управление на финансовия риск на социалните предприятия и които биха могли да се прилагат по спомагателен начин.

Някои от допълнителните въпроси, които следва да се проучат, с цел избягване на бъдещи рискове, са размерът на първоначалната инвестиция и перспективите за финансиране чрез банков заем. Подобна възможност изисква проучването на условията за получаване на заем и лихвената политика, с оглед избягване на непродуктивни бъдещи разходи.

В) Оценка на идеята

В тази стъпка е важно да се изследва **важността на бизнес идеята**. Въпросите, които формират този процес, са следните:

- Има ли **подходящ бизнес модел** за управление на идеята?
- Има ли **алтернативни идеи** които могат да заменят първоначалната идея?
- Има ли елементи, които могат да **отслабят или подсилат** идеята?

Като се има предвид, че никой не може да бъде сигурен предварително в успеха на неговата идея, а само след реализацията ѝ, разработването на бизнес идеи може да се раздели в две категории:

1. Е работване на бизнес идея от нулата.

В първия случай бизнес идеята обикновено е трансформация или надграждане на съществуваща идея, която е успешно осъществена на пазара. Следователно, предприемачът се опитва да разработи своята бизнес идея с помощта на съществуващи данни и да оцени своя успех или провал. Във втория случай бизнес идеята започва "от нулата". Потенциалният предприемач идентифицира възможност да повлияе на социален проблем по икономически жизнеспособен начин и оттам подготвя идеята си.

Г) Идеята

В тази стъпка се полагат усилия да се открие отговорът на пазара. Това означава, че се изследват шансовете идеята да се превърне в **жизнеспособна**. Идентифицирането на потенциалните потребители и възможността за посрещане на текущите потребителски предпочитания към продукта или услугата са основните проблеми в тази стъпка.

Необходимо е **провеждането на пазарно проучване** за идентифициране на потенциалните потребители на продукта или услугата, които ще се предоставят, и размера на цената, която те са склонни да заплатят, за да получат продукта или услугата. В допълнение, необходимо е да се изчисли **потенциалният приход** на предприятието от продажби, и **количеството продадена продукция**, при което се "излиза на чисто" (или разходи, равняващи се на приходи). Приходите трябва да включват частни дарения и средства от държавни институции като Фондове на Общността за социалната икономика.

Проучването следва да включва и **видовете реклама и медии**, които ще се използват за промотиране на продукта. Важна част от проучването трябва да се фокусира върху **бизнес операциите**, техните нужди от **човешки ресурси** (напр. обучени, специализирани, необучени) и **необходимото оборудване** за производство на продукта. Накрая е полезно да се определят и **разходите по учредяване и оперативните разходи** на предприятието.

Д) Преглед

В тази стъпка се провежда **подробен преглед** на бизнес целите. В частност, **пазарното проучване** се прави върху въпроси, свързани с:

- Продукта или услугата.
- Профила на потребителя.
- Нивото на конкуренция.
- Ценовата политика.
- Географския район, в който се промотира продукта.
- Маркетинговите стратегии.

В допълнение се провежда **анализ** за идентифициране на необходимите за инвестицията финансови ресурси и за **установяване** на всички потенциални бариери, които имат негативно влияние върху изпълнението на идеята, като в същото време се прецизира **социалният характер на идеята**.

Е) Планиране

В тази стъпка се разработва бизнес план за осъществяване на бизнес идеята. Всъщност се разработват две техники, които да идентифицират факторите, които застрашават жизнеспособността на идеята.

Първата техника е **SWOT анализ**, чието име идва от думите **Strengths** (силни страни), **Weaknesses** (слаби страни), **Opportunities** (възможности) и **Threats** (заплахи). Те са четирите фактора, които всеки потенциален

предприемач трябва да проучи, за да инвестира в предприятие. Първите два фактора (силни и слаби страни) касаят вътрешните фактори на инвестицията, т.е. провалите или динамиката, които се свързват с персонала или управлението на бизнеса. Другите два фактора (възможности и заплахи) включват въздействия от външната среда в резултат от икономически и социални промени.

Втората техника, която се прилага, е **PEST анализ**. Съгласно техниката PEST се провежда анализ на политическата, икономическата, социалната и съществуващата технологична среда, за да се идентифицират възможности и слабости при изпълнението на бизнес идеята.

Политическите фактори са свързани с това как правителството се намесва в икономиката и се отнасят до области като данъчна политика, трудово право, екологично право, търговски ограничения, митнически тарифи и политическа стабилност.

Икономическите фактори въздействат на това как предприятията оперират и вземат решения, включително икономически растеж, лихвени нива, обменни курсове, инфлация.

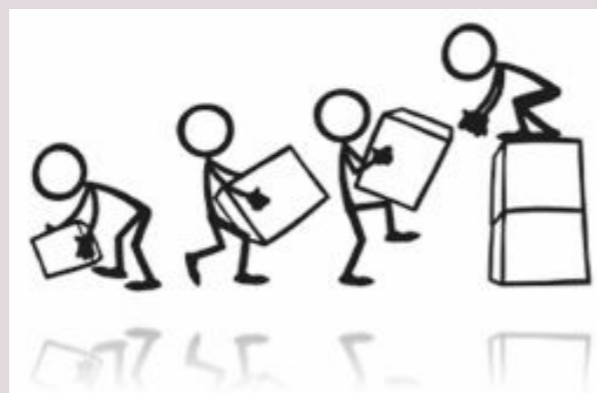
Социалните фактори включват културни аспекти, здравно самосъзнание, демографски прираст, възрастово разпределение.

Технологичните фактори включват технологични аспекти като научно-изследователска и развойна дейност, автоматизация, технологични стимули и темп на технологична промяна. Всички тези фактори могат да определят пречки за навлизане и минималното ефективно ниво на производство. Технологичните промени влияят върху оперативните разходи на предприятието, качеството на неговите продукти и водят до иновации.

За да обобщим, **PEST анализът** е **стратегически инструмент** за осъзнаване на съществуващата фаза на пазара (растеж или рецесия), бизнес позицията и динамиката и посоката на бизнес дейността.

2.2 Създаване на група основатели

В допълнение към текущата институционална рамка за учредяване на Социално кооперативно предприятие, един още по-ключов фактор в процеса на създаване на кооперативно предприятие е **хомогенността** в начина на мислене и **спогаждането** между членовете-основатели. Тъй като начинанието обикновено е под натиска на ограничените финансови ресурси, човешкият капитал е основният "капитал" на предприятието (Adam, 2014). Следователно е необходимо да се изяснят условията, които ще осигурят сплотеността на кооперативното предприятие.

Сформирането на **група основатели** се счита за предварително необходимо условие за успешното учредяване на Социално кооперативно предприятие. Групата основатели следва да се характеризира с (Adam Sophia, 2014):

- **Общи ценности.**
- **Общи очаквания.**
- **Отдаденост** на кооперативната функционална рамка.
- **Умения/капацитет/познания.**
- Приемане на **нови членове.**
- **Успешна селекция**
- **Контакти и работа в мрежа** с други Социални кооперативни предприятия.
- **Въвличане** на местната общност.

↳ Общи ценности

Предпочитания, приятелство и идеологически убеждения са необходими, но недостатъчни условия за справяне с комплексните проблеми и предизвикателства, които възникват от функционирането на предприятието в реалния свят. Важно е всеки член да дефинира своите ценности във връзка със социалното предприятие, което се създава, както и етичните и политически принципи, към които то ще се придържа.

↳ Общи очаквания

Ясното формулиране на личните очаквания на всеки член на Социалното кооперативно предприятие е необходимо условие за правилното му функциониране, и в никакъв случай не трябва да има усещане за изключеност и/или прекъсване в личните отношения на членовете.

↳ Отдаденост на кооперативната функционална рамка

Кооперативната функционална рамка култивира и защитава общото начало и солидарност сред членовете, което е в контраст с установените йерархични концепции и практики, ограничените шансове за инициатива, страх от поемане на отговорност, вътрешна конкуренция в бизнеса, егоистичните поведения на служителите и т.н.

Следователно е много важно да се създадат процеси на колективно вземане и намиране на решения. Необходимо е активното участие на всички членове и търсенето на консенсус в процеса на вземане на решения преди неизбежността на гласуването.

Отдадеността на групата основатели към колективната функционална рамка е ценен актив, дори да се налага да се модифицира или да се повиши броя на членовете.

↳ Умения/капацитет/познания

Като всички предприятия, Социалното кооперативно предприятие изисква набор от умения, знания и капацитет, свързани със специфичната икономическа дейност, която то ще развива. Групата основатели следва да се състои от членове с необходимата формална квалификация и умения, които са относими към дейността на социалното предприятие. Въпреки това, налице са еднакво необходими и важни вторични задачи, които да се изпълняват от членовете. Най-важните от тях са:

- Секретарска подкрепа.
- Планиране на аналитичен график.
- Финансово управление.
- Счетоводство.
- Управление на човешките ресурси.
- Процедури по почистване.
- Техническа поддръжка и грижа за оборудването.

- Връзки с обществеността и комуникации.
- Поддържане на уеб-страница и социални медии.

➔ Приемане на нови членове

Социалното кооперативно предприятие не трябва да изключва нито един гражданин от членство. Процесът по приемане на нови членове и процесът по тяхното отгелане следва да е описан в Устава, за да не се създават неясноти и конфликти.

➔ Успешен подбор на работници.

С оглед на подбора, напускането или уволнението на служители е необходимо условие наличието на текст, касаещ професионалната етика и вътрешни правила, както и създаването на процедури за качествен самоконтрол и взаимен контрол, които всеки служител да приеме и спазва.

➔ Контакти и работа в мрежа с други Социални кооперативни предприятия.

Ноухаутото от други социални предприятия е полезно и предлага безценни ползи. Работата в мрежа с други социални предприятия, било то под формата на неформална комуникация или в търговско обединение може да запълни значителни пропуски и да предотврати проблеми в бъдеще.

➔ Въвличане на местната общност.

В Социалните кооперативни предприятия не е допустимо участието на публични органи. Въпреки това, сътрудничеството с централната, регионални и местни власти е желателно, ако те искат да допринесат към целите на социалното кооперативно предприятие, да организират срещи или консултации по електронен път.

2.3 Процедури по учредяване на социално предприятие

Учредяването на Социално кооперативно предприятие и неговото съответствие с разпоредбите на Закон 4430/2016 се установява с вписването му в Регистъра на социалната икономика. След неговото вписване то придобива юридическа форма и търговски статут. Заявлението, Устава и други необходими документи се предоставят за одобрение от Регистърния Департамент.

Процедурата по учредяване е описана подробно в Решение на Министерския съвет 61621 / 85 / 2643 / 30-12-2016 (Държавен вестник 56 / В / 2017) и се състои от **три етапа**:

Етап 1. Искане за вписване

Бъдещото Социално кооперативно предприятие подава в Регистъра на социалната икономика:

- Уставът на Социалното кооперативно предприятие трябва да е подписан от членовете-основатели.
- Попълнен формуляр за искане за вписване.
- Клетвена декларация, подписана поотделно от всеки основател, касаещ участието му в друго Социално кооперативно предприятие.
- Клетвена декларация относно критерия за заетост на не по-малко от 40% от уязвимите групи от населението (само за

Устава на Социалното кооперативно предприятие, който следва да съдържа:

- Името на компанията, седалище и целите на предприятието
- условията за приемане и напускане на членове
- причини за изключване на член,
- предели на отговорност на членовете,
- размер на кооперативния дял
- състав на временен управителен съвет

Социални кооперативни предприятия за интеграция).

- Други относими подкрепящи документи (където е приложимо).

Роля на временния Управителен съвет: Одобрение на Устава и свикване на първото Общо събрание за определяне на управителни органи на Социалното кооперативно предприятие.

Седалище на Социалното кооперативно предприятие: общината, в която субектът е определил своя главен офис.

Име на Социалното кооперативно предприятие: определя се от неговите цели и типа на Социално кооперативно предприятие, за физически лица: имена, адрес по местожителство, ДДС номера на членовете-основатели и, съответно, за юридически лица: име на компанията, седалище, ДДС номер и номер в Общия електронен търговски регистър.

Регистърният департамент проверява подадените данни и извършва следното:

- Вписва Социалното кооперативно предприятие в Регистъра.
- Издава удостоверение за вписване, валидно само за започване на дейността при данъчните власти.
- Маркира Устава и го връща обратно на Социалното кооперативно предприятие.

Етап 2. Декларация за започване на дейност в данъчната служба

Социалното кооперативно предприятие подава в компетентната данъчна служба следните документи:

- Започване/изменение на дейността на нефизически лица М3.
- Декларация за информация за данъчно задължено лице М7.
- Декларация за членове на нефизическо лице М8 (в случай на юридически лица участващи в Социалното кооперативно предприятие).
- Протокол за създаване на първоначалния Управителен съвет.
- Валиден и заверен Устав.
- Договор за наем на помещенията на компанията.

Етап 3. Подаване на допълнителни данни

Социалното кооперативно предприятие подава в Регистъра на социалната икономика:

- Удостоверение за започване на дейност от компетентните данъчни власти.
- Заявление за вписване на допълнителни данни (точен адрес на седалището, данъчна служба, при която е регистрирано, ДДС номер и Код за икономическа дейност, годишна работна програма и състав на Управителния съвет).
- Протокол за състава на Управителния съвет.

Регистърният департамент проверява подадените данни и извършва следното:

- Одобрява искането за допълнителни данни.
- Издава Удостоверение за вписване (валидно до подаване на първия Годишен отчет за дейността, така че се заменя от Удостоверението за вписване на членове).
- Състав на Управителния съвет.

След приключване на втория етап от процеса по вписване на Социалното кооперативно

предприятие в Общия регистър на социалната икономика (одобрение на заявлението за вписване на допълнителни данни и издаване на Удостоверение за вписване), учредяването на предприятието е завършено. Регистърният Департамент иска допълнителна информация или корекции, които да бъдат подадени от Социалното кооперативно предприятие в определен срок. Предвидени са и отказ от вписване или, на по-късен етап, дори заличаване на Социалното кооперативно предприятие от Регистъра.

ГЛАВА 3. Данъчни и осигурителни въпроси на гръцките Социални кооперативни предприятия

3.1 Данъчни въпроси

3.1.1. Декларация за започване на дейност пред данъчната служба.

За започване на дейността на Социалното кооперативно предприятие пред данъчната служба се изисква физическото присъствие на председателя на Социалното кооперативно предприятие, както и следните формуляри и съпътстващи документи¹:

- Документ за самоличност на управителя на Социалното кооперативно предприятие.
- Заверени копия на документите за самоличност на всички членове.
- Устав, заверен по съответния начин от Регистъра.
- Договор за наем, заверен от данъчната служба.
- Регистрационен номер за Социално предприемачество (от компетентното министерство).
- Избиране на код на дейността.
- Декларация за започване на дейност на нефизически лица (формуляр М3).
- Декларация за информация за данъчно задължено лице (формуляр М7).
- Документ В1/TAXIS.
- Инструкция на Министерство на труда съгласно която се отменя задължението за осигуряване на членовете на Социалното кооперативно предприятие.
- Удостоверение за регистрация в Камарата.
- Удостоверение за наличие или липса на данъчни задължения и задължения за членски вноски, ако тези задължения възникват от самостоятелната дейност на съответния член, а не от участието му в друго юридическо лице.
- Удостоверение от компетентния Департамент по доходите и ДДС на данъчната служба, че декларациите за задължения са подадени.
- Удостоверение от Социалноосигурителната организация, че не е нает персонал.
- Документ за ревизия (за данъчен контрол).

След изпълнение на всичко гореописано се извършва ревизия в седалището на предприятието и след това предприятието получава Удостоверение за започване на дейността с поискания код.

3.1.2 Счетоводни книги и задължения за водене на документация

Съгласно Закон 4430/2016 Социалните кооперативни предприятия имат **същите данъчни ангажменти**, както и всеки друг частноправен субект, независимо от социалния им характер.

Те са задължени да издават документите, определени в Кодекса за докладване на данъка върху транзакциите, да поддържат записи на всички транзакции и са субект на данъка върху доходите. Социалните кооперативни предприятия имат **същите данъчни ангажменти** (данък върху доходите, възстановяване на ДДС и други), както и всеки друг частноправен субект. В зависимост от размера на общия приход, те се класифицират в съответния счетоводен клас. При оборот до 1 500 000 € те могат да заявят счетоводна система с едностранно записване, докато

¹ <http://koinsep.org/>

при оборот над 1 500 000 € от тях се изисква прилагането на счетоводна система с двустранно записване. Приходите на предприятието се облагат със ставка от 29%.

Социалните кооперативни предприятия имат същите данъчни ангажименти (данък върху доходите, възстановяване на ДДС и други), както и всеки друг частноправен субект.

3.1.3. Данъчно облагане

За членския си внос социалните предприятия трябва да издадат документ за получаване и не плащат данък. В допълнение, получените дарения и спонсорство не са обект на данъчно облагане. Те също така не подлежат на облагане с ДДС за приходи, възникнали от инцидентни събития, които се организират за финансова подкрепа, стига тези събития да не са повече от два пъти годишно и е налице писмено разрешение от данъчната служба. С новия данъчен Закон 4110/2013 освобождаването на Социалното кооперативно предприятие от облагане върху процента от печалбите за формиране на резерв и за собствените си дейности, е премахнато. С тази нова уредба Социалните кооперативни предприятия се облагат върху цялата печалба без освобождаване.

Специално за Социалните кооперативни предприятия законът признава само търговския им статус, а не социалната им цел. Закон 4019/2011 гарантира освобождаване от някои данъци. Член 10 гласи, че процент от печалбата за формиране на резерв (5%) или реинвестиран в предприятието не е обект на данък върху доходите и само процентът от печалбите, разпределен между персонала (до 35%) е обект на данъчни удръжки при приложимата ставка. С тези данъчни удръжки се изчерпват ангажиментите на Социалното кооперативно предприятие към данъчните власти.

С новия данъчен Закон 4110/2013 освобождаването на Социалното кооперативно предприятие от облагане върху процента от печалбите за формиране на резерв и за собствените си дейности, е премахнато. С тази нова уредба Социалните кооперативни предприятия се облагат върху цялата печалба без освобождаване.

Данъчна удръжка се прилага при разпределяне на печалбата между персонала, както и са всички други юридически лица по чл. 101 от Кодекса за данъка върху доходите. Печалбата, разпределена между персонала на Социалното кооперативно предприятие, се добавя към тяхната заплата и се облага в съответствие с приложимата данъчна ставка за доходите на физическите лица.

Годишният корпоративен данък е фиксиран на 500 €. През първите 5 години от дейността си Социалните кооперативни предприятия са освободени от плащането на корпоративен данък.

Следва да се отбележи, че на европейско и национално равнище съответните разпоредби и законодателство подкрепят социалните предприятия и субекти на социалната икономика, като предоставят институционални преимущества, които осигуряват стимули за създаване на социални предприятия чрез формирането на благоприятна данъчна среда, финансова подкрепа и създаването на инвестиционни инструменти и фондове.

Основната причина за създаване на специален данъчен режим е схващането, че социалното предприятие е субект на социалната и солидарната икономика, с основна цел да разрешава социални проблеми, да подкрепя социално слабите групи, да разпределя печалби и да създава работни места.

Струва си да се спомене, че предоставянето на финансова подкрепа, асоциирана с протекционистична данъчна политика, прилагана в страната и в Европейския съюз може да стимулира злоупотребата с тази благоприятна уредба посредством избягване на данъци и укриване на икономически престъпления, което да хвърли петно върху значението на социалните предприятия и да резултира в създаване на климат на предразсъдъци и скептицизъм по отношение на институцията на Социалното кооперативно предприятие.

3.2 Осигурителни въпроси

Кой има правото да участва - Осигуряване

Съгласно Закон 4430/2016 членовете на Социалното кооперативно предприятие могат да са също така и негови служители на трудово правоотношение. На тях им се плаща за положения труд и имат всички права и задължения съгласно трудовото и осигурително законодателство. Социалното кооперативно предприятие се задължава да плаща на социалноосигурителни организации всички законни социалноосигурителни вноски.

Броят на служителите (не-членове) на Социалното кооперативно предприятие не може да надхвърля 40% от всички служители. Този дял може да се повиши до 50% от общия брой служители на Социалното кооперативно предприятие, ако има решение на Регистърния Департамент след искане от страна на Социалното кооперативно предприятие, за да се справи с извънредни сезонни нужди за период, който не надвишава шест (6) месеца годишно.

Има възможност да се използват доброволци и не-служители, но заетостта им не може да надвишава 16 часа седмично. В такъв случай е налице задължение за сключване на договор между лицето и Социалното кооперативно предприятие (СКП), който ясно да описва предоставената услуга. Закон 4430/2016 определя за пръв път ролята на доброволеца в Социалното кооперативно предприятие

Социалното кооперативно предприятие трябва да поддържа Регистър на доброволците, в който се записват доброволците-нечленове, които подкрепят дейността му. В допълнение, Социалното кооперативно предприятие няма задължения за осигуряване на доброволците-нечленове, ако са налице следните условия:

- Доброволческата работа не генерира приходи.
- Доброволческата работа е предварително определена от Управителния съвет.

ГЛАВА 4. Българска институционална рамка на социалните предприятия

До приемането на Закон 240/2018 за предприятията на социалната и солидарна икономика, в България не съществуваше законодателство относно правната форма на организациите от социалната икономика. Въпреки това бяха обнародвани няколко закона, които да свържат предприятията със социалната икономика.

Историческата еволюция на правната рамка, в частност на социалната икономика, в България се характеризира със следните закони:

Закон за кооперациите от 1999 г.

Съгласно Закона от 1999 г., кооперациите се стремят към **задоволяване** интересите на своите членове. Не всички кооперации в България имат социална или алтруистична мисия. Основната дейност на кооперациите е да **подкрепят** финансовите интереси и доход на своите членове. Всяка група от предприятия може да основе кооперация с цел да **защити** определени общи интереси или да **развие** своето поле на дейност или други свързани дейности.

Закон за юридическите лица с нестопанска цел от 2000 г.

Със Закона за юридическите лица с нестопанска цел от 2000 г. се дефинират два типа юридически лица с нестопанска цел: **сдружения** и **фондации**, които имат право да извършват и стопанска дейност при следните условия:

- Да подпомагат основната нестопанска дейност.
- Да са свързани с нестопанските цели на лицето.
- Предметът на стопанската дейност трябва да е ясно определен в Устава или учредителния акт.
- Да не е ограничен от друг нормативен акт.
- Приходите от стопанска дейност трябва да се реинвестират за постигане на нестопанските цели и да не се разпределят.

Основните положения на този закон са следните:

1. Юридическите лица с нестопанска цел се създават за подкрепа на нестопански цели и дейности.
2. Юридическите лица с нестопанска цел имат правото да идентифицират свои специфични нестопански цели.
3. Сдруженията в частна или обществена полза трябва да имат административна структура, състояща се от върховен орган (Общо събрание) и управителен орган (консултант/управител). Фондациите в частна полза трябва да имат поне един ръководен орган, а тези в обществена полза трябва да имат двустепенна административна структура.
4. Само сдруженията имат членове, които представляват върховния орган (Общо събрание) и могат да гласуват по всяко решение, взето от този орган.
5. Юридическите лица с нестопанска цел се прекратяват след изтичане на срока, за който са учредени, с решение на върховния си орган или от компетентния окръжен съд.

Закон за интеграцията на хората с увреждания - 81/2004

Законът 81/2004 е първи опит, предприет от българското общество за подпомагане учредяването на предприятия от хора с увреждания. Този закон има за цел създаване на условия и гаранции за:

- **Равнопоставеност** на хората с увреждания.
- **Социална интеграция** на хората с увреждания и упражняване на правата им.
- **Подкрепа** на хората с увреждания и техните семейства.
- **Интегриране** на хората с увреждания в работна среда.

Основните положения на този закон са следните:

- За учредяване на кооперация на хора с увреждания поне седем учредители трябва да направят встъпителна вноска към дяловия капитал на кооперацията.
- Членовете имат дялове и всеки от тях има право на един глас.
- Кооперациите трябва да имат управителен и контролен съвет.
- Общото събрание трябва да се свиква поне веднъж годишно.
- Дивидентите се разпределят след изплащане на дяловия капитал.
- Задължително е всеки член-кооператор да заплати встъпителна и дялова вноска.
- Кооперацията може да се прекрати по решение на Общото събрание, а оставащите активи се разпределят между членовете съобразно общия брой дялове, които те притежават, освен ако уставът не предвижда друго.

Член 28 на този закон въвежда специалната правна форма на **специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания**, които се определят като юридически лица:

1. Регистрирани са по Търговския закон или Закона за кооперациите, както и в Регистъра на специализираните организации на хората с увреждания.
2. Произвеждат стоки или извършват услуги.
3. Имат относителен дял на лицата с увреждания, в частност:

Специализирани предприятия и кооперации на	Процент от персонала
Незрящи или слабовиждащи	не по-малко от 20%
С увреден слух	не по-малко от 30%
С други увреждания	не по-малко от 50%

Съгласно този член:

1. Специализираните предприятия на хора с увреждания **могат да бъдат учредени в една от следните правни форми**:
  - Дружество с ограничена отговорност / еднолично дружество с ограничена отговорност.

- Акционерно дружество/еднолично акционерно дружество.
- Събирателно дружество.
- Командитно дружество с акции.
- Командитно дружество.
- Едноличен търговец.

2. Няма правно ограничение на целите, които може да има специализираното предприятие на хора с увреждания.
3. Специализираните предприятия на хора с увреждания трябва да имат поне един управител.
4. Окончателният контрол върху компанията принадлежи на съдружниците. Съдружниците имат право да гласуват в Общото събрание, като това право е обвързано с броя дялове.
5. Членовете могат да бъдат представлявани на заседанията на Общото събрание.
6. Дивидентите се разпределят след изплащане на дяловия капитал.
7. Специализираните предприятия на хора с увреждания могат да привличат вътрешни инвестиции чрез увеличаване стойността на дяловете.
8. Специализираните предприятия на хора с увреждания могат да се прекратяват след изтичане на срока, за който са учредени, по решение на съдружниците, чрез сливане и вливане в друго предприятие, при обявяване в несъстоятелност или по решение на компетентния окръжен съд.
9. Оставащите активи и капитал се разпределят между съдружниците.
10. Специализираните предприятия на хора с увреждания могат да се преобразуват в различна правна форма.

Закон 240/2018 за предприятията от социалната и солидарна икономика

Този закон е най-новият български закон за признаването на социалните предприятия. Целта на този закон е да насърчи развитието на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл със специални правила за:

- Подобряване на достъпа до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация с цел повишаване на жизнения стандарт на лицата с увреждания.
- Създаване на условия за оказване на подкрепа на лицата с увреждания за социално включване и самостоятелен начин на живот
- Намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално развитие.

Социалната и солидарна икономика се определя като "форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги, в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно".

Социалната и солидарна икономика е базирана на следните **принципи**:

- Преимущество на социалните пред икономическите цели.
- Сдружаване в обществена и/или колективна полза.
- Публичност и прозрачност.
- Независимост от органите на държавната власт.
- Участие на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения.

ГЛАВА 5. Учредяване на български социални предприятия/кооперации

5.1 Процедура по учредяване на социални предприятия/кооперации

Българският Закон за кооперациите определя процедурите за учредяване на кооперация, която може да е със социална цел. По-конкретно, в чл. 2 на Глава втора на закона е постановено следното:

- 1) Кооперацията се състои от поне седем физически лица, чието учредително събрание взема решение за учредяване, приема съдържанието на устава и избира управителен съвет и контролен съвет.
- 2) Управителният съвет избира председател.
- 3) В устава могат да се уреждат трудови и осигурителни отношения между член-кооператорите и кооперацията в съответствие с действащото трудово и социално законодателство.
- 4) В устава могат да се уредят и други въпроси, доколкото не са уредени в закона.
- 5) Протоколът от учредителното събрание на кооперацията и уставът се подписват от учредителите.

В допълнение, за успешно учредяване и започване на дейност кооперацията трябва да се регистрира в Окръжния съд по искане на Управителния съвет. По-конкретно, в чл. 3 на Глава втора на закона е постановено следното:

Уставът урежда:

- Наименованието, седалището, адреса на управление и предмета на дейност.
- Правата и задълженията на нейните членове.
- Органите на кооперацията и техните права и задължения.
- Реда за вземане на решения.
- Размера на встъпителната и дяловата вноска.
- Реда за разпределяне на печалбата и загубите.
- Видовете фондове и дивиденди и начина за определяне на техния размер.
- Реда за разпореждане с имуществото на кооперацията.
- Основанията и реда за прекратяване на членството.

Към заявлението трябва да са приложени следните документи:

- 1) Преписи от протокола на учредителното събрание и от устава.
- 2) Нотариално заверени образци от подписите на лицата, които представляват кооперацията.
- 3) Декларации от председателя на Управителния съвет на кооперацията и от членовете на управителния и контролния съвет, че не са лишени от правото да заемат ръководна, отчетническа или материалноотговорна длъжност, както и че не се намират помежду си в брак или родство по права линия и не са братя и сестри.
- 4) Свидетелство за съдимост на членовете на управителния и контролния съвет.

За регистрацията в Окръжния съд е необходимо:

- 1) Името и единният граждански номер на председателя на Управителния съвет на кооперацията.
- 2) Размерът на отговорността на членовете на кооперацията, когато такава отговорност е предвидена в устава.
- 3) При сливане и при вливане на кооперации съдът вписва новата кооперация или промените по чл. 37, ал. 1.
- 4) Председателят на кооперацията е длъжен да поиска вписване в регистъра на промените на обстоятелствата, подлежащи на вписване, в 7-дневен срок от решението на общото събрание.

Накрая, кооперацията възниква от деня на вписването ѝ в регистъра на Окръжния съд. Регистрацията се публикува в Държавен вестник.

5.1.1. Видове социални предприятия

Социалните предприятия се категоризират в два вида: Клас А и Клас А+.

1. Социални предприятия Клас А

Социално предприятие Клас А е всяко социално предприятие, независимо от правно-организационната му форма, което отговаря на условията по т. 1, 2 и 3 или от т. 1, 2 и 4:

1. Осъществява социална дейност, която произвежда социална добавена стойност, определена съгласно методика, издадена от министъра на труда и социалната политика²
2. Управлява се прозрачно с участие на членовете, работниците или служителите при вземане на решения по установена в учредителния договор, устава или друг устройствен документ процедура.
3. положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане за последния отчетен период се разходва повече от 50% и не по-малко от 7500 лв. за осъществяване на социална дейност или цел³
4. не по-малко от 30% и не по-малко от три лица от наетите в предприятието към датата на възникването на трудовото правоотношение са:
  - хора с трайни увреждания;
  - продължително безработни лица, които имат право на месечна социална помощ съгласно Закона за социално подпомагане и правилника за прилагането му;
  - лица до 29-годишна възраст, които нямат предходен професионален опит;
  - лица, настанени извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, включително след прекратяване на настаняването им;
  - безработни лица над 55 години, които са регистрирани в дирекция „Бюро по труда“;
  - лица, които отглеждат деца с трайни увреждания и получават помощи по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца;
  - лица, изтърпели наказание лишаване от свобода за срок, не по-кратък от 5 години, ако краят на наказанието е настъпил през последните три години от постъпването на работа;
  - лица със зависимост към алкохол или наркотични вещества, преминали успешно лечебна или психосоциална рехабилитационна програма през последните две години преди постъпването на работа, което се удостоверява чрез документ, издаден от лицата, при които е проведено лечението или психосоциалната рехабилитация;
  - бездомни лица по смисъла на § 1, т. 1 от допълнителните разпоредби;
  - чужденци, получили закрила в Република България по реда на Закона за убежището и бежанците през последните три години от постъпването им на работа;

² Тази методика представлява общ за всички социални предприятия подход, чрез който се идентифицират социалните цели, икономическата и социалната среда, заинтересованите страни, ефективното използване на вложените ресурси, преките и косвените ефекти от дейността в подкрепа на целева група и/или за постигане на социална цел, като например общ размер на разходите за социални дейности/социални цели през годината, процент от облагаемия финансов резултат след данъчно облагане, реинвестирани в социални дейности, брой наети лица и други.

³ Това условие се счита за изпълнено, когато положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъци е реинвестирано в самото предприятие, ако основната му дейност е социална по смисъла на този закон.

- лица, получили статут на специална закрила по реда на Закона за борба с трафика на хора;
- лица, пострадали от домашно насилие по смисъла на Закона за защита от домашното насилие.

2. Социални предприятия Клас А+

Социално предприятие клас А+ е всяко предприятие, независимо от правноорганизационната му форма, което отговаря на всички условия по чл. 7 или на условията за социално предприятие клас А и на едно от следните допълнителни условия:

- социалната добавена стойност се осъществява изцяло в административните граници на общини, които за предходната година имат равнище на безработица, равно или по-високо от средното за страната спрямо наличните статистически данни към датата на подаването на заявлението.
- повече от 50% и не по-малко от 75 000 лв. от положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане се разходва за осъществяване на социална дейност⁵.
- най-малко 30 от наетите са лица по чл. 7, т. 4 и са работили без прекъсване в предприятието през последните 6 месеца.

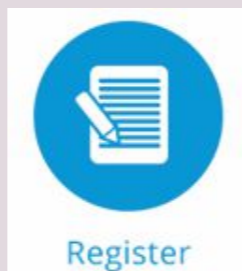
5.1.2. Административни действия за социални предприятия

1. Вписване в Регистъра на Социалните предприятия

Социалните предприятия се вписват в **Регистъра на социалните предприятия**⁶ при условията и по реда, определени в този закон и в правилника за неговото прилагане. Вписването в този регистър се извършва по искане на заинтересованото предприятие.

Вписването в Регистъра на социалните предприятия, както и доброволното заличаване от него се извършват чрез заявление на заинтересованото предприятие, което съдържа:

1. данни на предприятието, чието вписване или заличаване се иска,
2. адрес за кореспонденция и лице за контакт,
3. основанията, на които се иска вписването или заличаването,
4. подпис на представляващия предприятието.

Когато са спазени изискванията за вписване, министърът на труда и социалната политика в 14-дневен срок от подаването на заявлението за вписване издава удостоверение на предприятието за вписването в регистъра на социалните предприятия. Предприятията, получили удостоверение за вписване в регистъра на социалните предприятия, имат право да добавят към наименованието и правната си форма думите „социално предприятие“, а стоките или услугите, които предоставят, да обозначават с думите „продукт на социално предприятие“.

⁵ Това условие се счита за изпълнено, когато положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъци е реинвестирано в самото предприятие, ако основната му дейност е социална по смисъла на този закон.

⁶ Регистърът на социалните предприятия е публичен и съдържа следната информация за регистрираните в него предприятия:

- име на компанията, правна форма и идентификационен номер,
- клас на социалното предприятие,
- дата и причини за вписване или заличаване от регистъра,
- основната икономическа и социална дейност и/или социална цел на предприятието.

2. Задължение за информация

- Социално предприятие клас А, вписано в регистъра на социалните предприятия, трябва в срок 1 месец от всяка трета година от датата на вписването си да предостави на министъра на труда и социалната политика документите, които удостоверяват, че продължава да отговаря на условията за вписване.
- Социално предприятие клас А+, вписано в регистъра на социалните предприятия, трябва в срок един месец от всяка втора година от датата на вписването си да предостави на министъра на труда и социалната политика документите, които удостоверяват, че продължава да отговаря на условията за вписване.

3. Заличаване на социални предприятия от регистъра

Когато социално предприятие не изпълни в срок горепосочените задължения или когато от подадените документи е видно, че някое от условията не е изпълнено, министърът на труда и социалната политика издава заповед, с която го заличава от регистъра на социалните предприятия. Заповедта се съобщава на представляващия предприятието по реда, определен в чл. 61 от Административнопроцесуалния кодекс. Заповедта може да се обжалва по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

В случай че от подадените документи е видно, че социално предприятие клас А+ вече не отговаря на условията за социално предприятие от този клас, но продължава да отговаря на тези за социално предприятие клас А, министърът на труда и социалната политика издава заповед, с която го пререгистрира като социално предприятие клас А в регистъра на социалните предприятия. Заповедта се съобщава на представляващия предприятието по реда, определен в чл. 61 от Административнопроцесуалния кодекс. Заповедта може да се обжалва по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Социално предприятие клас А не подлежи на заличаване от регистъра на социалните предприятия, когато независимо от отрицателния си счетоводен финансов резултат разходва сума за осъществяване на социална дейност и/или социална цел, не по-малка от сумата, разходвана през предходния последния отчетен период, когато счетоводният финансов резултат е бил положителен.

Социално предприятие клас А+ не губи придобития клас, когато независимо от отрицателния си счетоводен финансов резултат разходва сума за осъществяване на социална дейност и/или социална цел, не по-малка от сумата, разходвана през предходния последния отчетен период, когато счетоводният финансов резултат е бил положителен.

Социално предприятие, вписано в регистъра на социалните предприятия, може да поиска чрез подаване на заявление до министъра на труда и социалната политика да бъде заличено в срок до три месеца от заявлението.

ГЛАВА 6. Данъчни и осигурителни въпроси на българските социални предприятия

6.1 Данъчни въпроси

Социалните предприятия в България са субект на Закона за корпоративното подоходно облагане като всички останали видове български предприятия. Накратко, законът повелява, че: Съгласно Глава 5 от Закона за корпоративното подоходно облагане данъчната ставка е 10% и е еднаква за всички предприятия. Данъчното облагане и налози, данъчните облекчения и данъчен статус на юридическите лица и техните доходи се регулират от разпоредбите на Закона за корпоративното подоходно облагане. Съгласно Глава 1 на този закон, на облагане по реда на българското данъчно законодателство подлежат печалбите на всички местни и чуждестранни юридически лица, чиято дейност се извършва в България. Също така, в Глава 1 на закона са описани различните видове данъчно задължени лица - те включват всички местни и чуждестранни юридически лица, чиято основна дейност е в България или доходите им са с източник в България. В допълнение, данъчно задължени са и всички чуждестранни организационно и стопански обособени образувания, което самостоятелно извършват стопанска дейност, когато не може да се установи притежателят на дохода.

Съгласно Глава 5 от Закона за корпоративното подоходно облагане данъчната ставка е 10% и е еднаква за всички предприятия.

Различни са правилата относно облагането на местни и чуждестранни лица. Местните юридически лица подлежат на облагане с данък върху печалбата от местни и чуждестранни източници, докато чуждестранните лица се облагат само върху печалбата, свързана с дейността им в България. Облагаемата печалба се декларира до 31 март на следващата година, като корпоративният данък е ежегоден. Законът предвижда плащането на два вида авансови данъчни вноски: месечни и тримесечни. Предприятията, които са освободени от авансови данъчни вноски, са следните:

- 1) Предприятията, чиито нетни приходи от продажби за предходната година не превишават 300 000 лв.
- 2) Новоучредените предприятия за годината на учредяването им, с изключение на новоучредените в резултат на преобразуване по Търговския закон (ТЗ).

По отношение на социалните предприятия обаче има два законови акта, които са от особено значение с оглед данъчното облагане на кооперацията - Закона за кооперациите и Закона за корпоративното подоходно облагане.

Съгласно чл. 35 от Закона за кооперациите: „Кооперациите **се освобождават** от всякакви такси във връзка с тяхното учредяване, преустройство, прекратяване и ликвидация“. По закона за корпоративното подоходно облагане някои видове кооперации (основно земеделски) са частично освободени от корпоративен данък - 60% от данъка / данъкът е 10% от годишната печалба. Налице е и **освобождаване от данък върху печалбата** за предприятия, които **наемат хора с увреждания**. Този данъчен стимул се състои от освобождаване от данък на юридическите лица, специализираните предприятия или кооперации в контекста на Закона за интеграция на хората с увреждания.

Тези данъчни облекчения са показател за подкрепата на държавата за кооперациите с **ясен социален стимул**. Този благоприятен данъчен режим им помага да останат конкурентоспособни на пазара и да се фокусират върху други ключови въпроси като проблеми със собствеността, производствени разходи, пласмент на продукцията и други.

Следователно, на организациите с различни от обичайните правни форми, като специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания, сдружения и фондации, както и няколко други кооперации, са на разположение данъчни стимули, но въпреки това те не са освободени от данък върху дивидентите, които получават като съдружници в търговска компания. Това е вярно въпреки факта, че те трябва да използват печалбата си, за да следват целта си, която често е социална.

6.2 Осигурителни въпроси

Социалното осигуряване е система, която гарантира финансова закрила срещу рисковете, които могат да засегнат здравето на индивида, като трудови злополуки и техните последици, заболяване, безработица, старост и майчинство. Българската социалноосигурителна система покрива всички от гореизброените рискове за всички видове предприятия, включително социални кооперации, като основните й характеристики са преставени по-долу.

Целта на социалноосигурителната система е да осигури стабилен жизнен стандарт за всички. Българската социалноосигурителна система покрива следните рискове:

- Общо заболяване.
- Трудова злополука.
- Майчинство.
- Безработица.
- Старост.
- Смърт.

Общият принцип е, че всяко заето лице автоматично **се изисква да бъде осигурено**⁷.

Българското трудово право се отнася до разпоредбите, уреждащи трудовото право. Една от характеристиките на правоотношението работодател-работник е, че работодателят е икономически силната страна, като работниците зависят от него.

От работодателя се изисква да обяви сключването на трудовия договор в рамките на три дни пред компетентната данъчна служба. В допълнение, работодателят трябва да внася социалните осигуровки до 25-то число на следващия месец (чл. 7, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване).

„Осигурено лице“ е физическо лице, което извършва трудова дейност, за която подлежи на задължително осигуряване по чл. 4 и чл. 4а, ал. 1, на Кодекса за социално осигуряване. Осигурител е всяко физическо или юридическо лице, както и други организации, които имат задължение по закон да внасят осигурителни вноски за други физически лица. Държавата допринася за социалноосигурителните вноски чрез парични трансфери във фонд „Пенсии“ при фиксирана сума и в съответствие с процедурата, определена в чл. 21 от Кодекса за социално осигуряване (парични трансфери от държавния бюджет, възлизащи на 12% от общия приход от осигуровките на осигурените лица за една година)⁸.

⁷ <http://www.bulgaria-labour-law.bg/social-security.html>

⁸ <http://www.nap.bg/en/page?id=532>

Социалноосигурителните вноски се калкулират най-общо по следния начин:

- **Основно социално осигуряване** 17,3% от brutното възнаграждение.
- **Пенсионно осигуряване:** 5% от brutното възнаграждение.
- **Здравно осигуряване:** 8% от brutното възнаграждение.

Работодателят трябва да заплати 60% от осигурителните вноски, а работникът останалите 40%.

В допълнение, работодателят трябва да понесе и разходите за осигуровки за трудова злополука, които са между 0,4% и 1,1% от brutната заплата, в зависимост от работата.

Социалните осигуровки на работника се изчисляват върху brutното месечно възнаграждение или brutната неизплатена работна заплата за един месец (чл. 6, ал. 3 от Кодекса за социално осигуряване)⁹.

По отношение на наличните помощи или стимули за заетост, те се категоризират въз основа на различни критерии (например наемане на лица под 29 или над 50-годишна възраст, трайно безработни, безработни с трайни увреждания), като са под формата на държавна помощ. Помощта може да покрива месечните заплати и социалните осигуровки, дължими от работодателя за до 12 месеца.

Всяка година с Националния план за действие по заетостта се определя размера на средствата, разпределени в контекста на програми и мерки за насърчване на заетостта.

По този начин работодателите, които наемат специални категории безработни лица за поне 12 месеца (например, работници на възраст над 50 години с намалена работоспособност) имат право на освобождаване от данъци до края на тези дванадесет месеца заетост¹⁰.

ГЛАВА 7. Източници на финансиране за гръцките и българските социални предприятия.

7.1 Източници на финансиране в Европа

В последните години, особено през 2011, Европейската комисия създаде както нормативната среда, така и стратегическата рамка за развитие на социалната икономика и социалното предприемачество. Тази стратегия включва развитието на парични фондове със специализирани програми, които да отговарят на нуждите на социалните предприятия, както и адаптацията на съществуващите програми с оглед осигуряване на активно участие на съответните органи.

☑ ЕСФ - Европейският социален фонд

ЕСФ (Европейският социален фонд) е важен фонд за социалната икономика и развитието на нейните институции. ЕСФ е в унисон с целите и действията на социалните предприятия, тъй като неговата основна цел е да **създава възможности за качествена и стабилна работа за европейските граждани**, особено за тези, които не могат да работят поради принадлежността си към уязвими групи като **хора с увреждания, бегълци, мигранти и други**; дейността му се основава на инвестициите в човешкия капитал на Европа - нейните работници, младежи и търсещи работа. ЕСФ има **годишно финансиране от 10 милиарда евро**.

Европейският съюз разпределя ресурсите на ЕСФ сред държавите членки, за да финансира националните си оперативни програми. Ключова характеристика на финансирането от ЕСФ се състои в това, че подпомага проекти, включващи органи, социални предприятия и неправителствени организации.

ЕСФ е разработен и приложен чрез сътрудничеството на Европейската комисия и националните правителства на държавите членки, т.е. проектите са съфинансирани от ЕСФ на 50% - 85% или 95% в изключителни случаи на национални или регионални власти¹¹.

☑ ЗиСИ Програма за заетост и социални иновации

Тази програма е инструмент за финансиране на равнище ЕС с цел стимулиране на висококачествена и устойчива заетост, гарантиране на адекватна и достойна социална закрила, борба със социалното изключване и бедността и подобряване на условията на труд. ЗиСИ обединяват три различни програми изпълнявани поотделно в периода между 2007 г. и 2013 г.¹²:

- Програмата на общността за заетост и социална солидарност „ПРОГРЕС“
- Европейският портал за професионална мобилност (EURES)
- Европейският механизъм за микрофинансиране „ПРОГРЕС“.

⁹ <http://www.bulgaria-labour-law.bg/social-security.html>

¹⁰ [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-503-3652?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-503-3652?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1)

¹¹ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>

¹² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>

Тези три програми се изпълняват в контекста на следните три оси:

1. **Модернизиранието на заетостта и социалните политики** по оста ПРОГРЕС (61% от общия бюджет).
2. **Трудовата гъвкавост и мобилност** по оста EURES (18% от общия бюджет).
3. **Достъпа до микрофинансиране** за социални предприятия по оста ПРОГРЕС Микрофинансиране (21% от общия бюджет).

Целитена програмата са:

- **Повишаване на сътрудничеството** между институциите на Съюза и националните правителства на държавите членки за постигане на общите цели.
- **Разработване на политики за закрила на работниците** и осигуряване на успешното им прилагане.
- Разширяване **достъпа** на социалните предприятия до програми за финансиране.

Европейски фонд за приспособяване към глобализацията

Този Европейски фонд цели да предоставя подкрепа за хора, които са загубили работата си вследствие на глобализацията и икономическата криза с оглед реинтеграцията им в социалния и икономически живот и бизнеса¹³.

Целите на фонда са:

- Помощ при търсене на работа.
- Предоставяне на съвети за професионално развитие
- Предоставяне на образование, обучение и преквалификация.
- Предоставяне на наставничество и професионални напътствия.
- Развитие на предприемачество и започване на бизнес.
- Предоставяне на обучение, помощи за мобилност/преместване, покриване на дневни разходи и други подобни видове помощ.

Програмата на Европа за малки и средни предприятия COSME

Целта на програмата COSME е да улесни участието на малките и средни предприятия в проекти за развитие и да им осигури достъп до финансиране, както и до банкови заеми чрез кредитни гаранции от официални Европейски институции¹⁴.

COSME помага на предприятията за **достъпа до пазари** в и извън Европейския съюз. Тя помага на малки и средни предприятия да **намерят бизнес и технологични партньори** и им предоставя услуги за информиране на предприемачите относно **Европейското законодателство и бизнес възможности**.

Нещо повече, тя подкрепя предприемачите, особено младите хора, жените, хората с увреждания, бегълците и други да развият и практикуват предприемаческите си умения. Програмата цели да развие иновативни бизнес идеи и практики и да повиши конкурентоспособността чрез подобряване на администрацията и законодателството на Съюза.

Акселератор на социалното въздействие

Акселераторът на социалното въздействие (АСВ) е първото пан-Европейско публично-частно партньорство, което адресира нарастващата нужда от ликвидност за подкрепа на социални предприятия.

АСВ се приема за първата стъпка в стратегията на Европейската инвестиционна банка и групата на Европейския инвестиционен фонд към придобиване на пионерски статус в инвестициите със социално въздействие и към постигане на целта на по-широката цел на европейската политика за създаване на устойчив пазар за социалното предприемачество в Европа.

Социалното предприемачество придобива все по-ключова роля в насърчаване на социалното включване, като предоставя алтернативи за заетост за маргинализираните социални групи и допринася за развитието.

Участието на гръцки предприятия в европейски програми е изключително важно, тъй като, в допълнение към финансирането, те предоставят на гръцките бенефициенти възможност да развият европейска култура в областта на социалната икономика, да установят партньорства и да ускорят трансфера на ноу-хау от държавите членки, в които социалното предприемачество е в зряла фаза и се счита за важна част от националната икономика¹⁵.

7.2 Държавна помощ в Гърция

Въпреки че държавната помощ за Социални кооперативни предприятия в Гърция е ограничена, има програми, насочени към подкрепа за развитието и учредяването на този тип предприятия чрез действия за финансиране на заетостта.

Целта на тези помощи е да **укрепи бизнес структурата** на стартиращите или съществуващи социални предприятия, да **създаде нови възможности за заетост** за уязвимите групи от населението, да **предостави професионално обучение и други действия** за социална и трудова интеграция на уязвимите лица в социалните предприятия.

Социалните кооперативни предприятия могат да бъдат финансирани по програми за подкрепа на предприемачеството по програми на Гръцката организация по човешки ресурси и заетост за **подкрепа на заетостта**, както и по всички активни **политики по заетостта**.

В допълнение, по силата на Закон 4430/2016 е създаден Фонд за социална икономика, който е публичноправен юридически субект и оперира под надзора на Министерството на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност. Целта на Фонда за социална икономика е да финансира програми и проекти с оглед подкрепа на субектите на социалната и солидарна икономика, съгласно определението им по Закон 4430/2016. Ресурсите на Фонда са от държавния бюджет за инвестиции (национални и/или съфинансирани), както и от други източници на финансиране.

Нещо повече, съгласно относимите разпоредби на одобрената гръцка Национална стратегическа референтна рамка (НСРР 2014-2020), предоставянето на услуги за подкрепа на развитието на Социалните кооперативни предприятия може да се осъществява по три начина:

- Чрез Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси, образование и учене през целия живот" (Приоритетна ос 2 "Подобряване възможностите за заетост и повишаване

¹³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>

¹⁴ https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

¹⁵ http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm

уменията на човешкия ресурс" - Специфична цел 9.5 (i) "Създаване на нови работни места чрез подкрепа за учредяването и функционирането на социални предприятия".

- Чрез Оперативна програма "Конкурентоспособност, предприемачество и иновации" (в контекста на действията по подкрепа на предприемачеството).
- Чрез Регионалните оперативни програми и при изпълнението на проекти от Регионалната стратегия за социално включване, целящи борба с бедността и социалното изключване, базирани на принципите на Националната стратегия и международни добри практики, като се използват основно ресурсите по Тематична цел 9 "Насърчаване на социалното включване и борба срещу бедността и всички форми на дискриминация".

Местните власти от 1ва и 2ра степен, публичноправните и частноправните организации, както и държавните органи могат чрез решение на ръководния си орган да предоставят безвъзмездно правото на ползване на тяхна движима и недвижима собственост в обикновен район (Чл. 5, ал. 3 на Закон 4430/2016) и да сключват програмни договори за изпълнението на проекти и програми в социална полза.

Съществуващата институционална рамка съдържа сложен набор от разпоредби, касаещи достъпа на социалните предприемачи до обществени поръчки по силата на Закон 4412/2016 "Благоустройство и договори за обществени поръчки и услуги (адаптиране към Директиви 2014/24/ЕС и 2014/25/ЕС)".

По-конкретно, член 20 постановява, че:

Възложителите могат да предоставят правото на участие в процедура за възлагане на обществена поръчка на:

- Защитени производствени лаборатории по чл. 17 от Закон 2646/1998 (А 236).
- Социални кооперативи с ограничена отговорност по чл. 12 от Закон 2716/1999 (А 96).
- Социални кооперативни предприятия за интеграция по смисъла на чл. 2, ал. 2, буква "а" от Закон 4019/2011 (А 216).
- Всеки друг икономически оператор, чиято основна цел съгласно устава му е професионалната и социална интеграция на хора с увреждания или в неравностойно положение, при положение, че поне 30% от заетите в него са хора с увреждания или в неравностойно положение.

Накрая, използването на публична движима или недвижима собственост може да бъде непряк финансов инструмент, тъй като местните власти от 1ва и 2ра степен, публичноправните организации - държавни органи могат чрез решение на ръководния си орган да предоставят безвъзмездно правото на ползване на тяхна движима и недвижима собственост в обикновен район (Чл. 5, ал. 3 на Закон 4430/2016) и да изпълняват програмни договори за изпълнението на проекти и програми в социална полза.

7.3 Източници на финансиране в България

7.3.1. Държавна помощ

Едно от най-значителните предизвикателства пред социалните предприятия в България е ограниченият им достъп до финансиране. Европейските структурни фондове (в частност Европейският социален фонд - ЕСФ) се считат за основните източници на финансиране за сектора от присъединяването на България към Европейския съюз. В частност, Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г. включва Инвестиционен приоритет „Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и солидарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост“, като приоритет се дава на ограничаване на бедността и

стимулиране на социалното включване. Финансирането по Програмата е адресирано към:

- Социални предприятия.
- Неправителствени организации (НПО).
- Социални партньори.

Основните целеви групи са:

- Заети лица в социални предприятия.
- Хора с увреждания.
- Социално изключени лица.
- Бивши затворници.

Финансирането за социално включване в България възлиза на 658 милиона лева за периода 2014-2020, което е почти двойно повече от периода 2007-2013 (382 милиона лева).

Държавната помощ в България е определена както следва (Маринова, Т., 2018):

Основната държавна помощ за социални предприятия се предоставя чрез финансовия инструмент "Микрокредитиране със споделян риск", чийто бюджет възлиза на 53 милиона лева за България. Инструментът се управлява от българския "Фонд мениджър на финансовите инструменти" ЕАД, като предоставя заеми на посредници, които могат да ги предоставят при нулева лихва при определени условия. Съфинансирането от страна на посредниците е основано на пазарни лихви, като заемите се предоставят за срок до 10 години. Размерът на индивидуалните микрокредити е между 5 000 и 48 895 лева. Заемите са предвидени за учредяване или функциониране на съществуващи социални предприятия.

Българската банка за развитие наскоро подписа споразумение с Европейския инвестиционен фонд за участие в инициативата "Акселератор на социалното въздействие (ACB). Нейната цел е да създаде устойчив фондов пазар за социални предприятия, което ще ги направи икономически по-независими и пазарно ориентирани.

Освен това, Българската банка за развитие **предоставя заеми на взаимоспомагателни кредитни кооперации на частни земеделски стопани**, които членуват в Национален кооперативен съюз "Евростарт. Всяка кооперация, член на кооперативния съюз, може да получи кредит до 1 500 000 лева. Заемите се предоставят за срок до максимум пет години. В допълнение, Вългарската банка за развитие предоставя и инвестиционни заеми за земеделска и друга техника, съоръжения и транспортно оборудване за членове на кооперации.

7.3.2 Частно финансиране, дарения, спонсорство

Дарителското финансиране е важен източник на приходи за социалните предприятия и обикновено е част от спонсорска програма, комбинираща техническа помощ, повишаване на осведомеността и финансова подкрепа. Финансовата помощ рядко е голяма, като по-типичните примери за дарения и спонсорство за българските социални предприятия са следните:

Програмата "Предприемачество за нестопански организации", изпълнявана от Българския център за нестопанско право (БЦНП) с подкрепата на Фондация "Америка за България" и Фондация "Уникредит" в сътрудничество с Уникредит Булбанк и TELUS Интернешънъл Европа. Програмата предоставя 20 000 евро на социални предприятия в ежегодно състезание за най-добър бизнес план на НПО.

Институцията **Reach for Change (Промяната)** работи в България от 2016 г. Тя е неправителствена организация, основана от Киневик Груп и Сара Дамбер (социален предприемач), за да подобри живота на децата. Нейната цел е да открие и развие "Лидери на промяната" - местни социални предприемачи, целящи да развият иновации, които решават проблемите, пред които са изправени децата.

На предприемачите се помага да развият иновации чрез финансиране за бизнес развитие и изследване на възможности за работа в мрежа. Институцията е основана в Швеция през 2010 г. и днес има присъствие в 18 държави на 3 континента, като подкрепя социални предприемачи в развитие на устойчиви бизнес модели.

Финансовата подкрепа цели да подпомогне дадения предприемач да се фокусира изцяло върху развитието на основния си бизнес и да създаде необходимите условия, за да остане устойчив. Обикновено нивото на финансиране постепенно намалява, като от предприемача се очаква да разработи други източници на устойчиви приходи. Това изисква напътствия, обучение и инструменти в области като стратегическо планиране, оценка на въздействието и развитие на лидерски умения. Социалните предприемачи влизат в контакт с лични консултанти от страна на бизнес партньорите, които предоставят емпирично знание и стратегически съвети. Те получават достъп до тяхната мрежа от бизнес партньори, включително потенциални инвеститори, медийни контакти и други ценни връзки.

Rinker Youth Challenge е друга ежегодна инициатива за финансиране, стартирана от Фондация BCause. Тя предоставя безвъзмездна помощ на социални и традиционни бизнеси, за да осъществяват икономическа дейност, която има положително въздействие върху живота на хората в различни области като здравеопазване, култура и ценности, образование и обучение, социално включване и човешки права и други.

Съществува и **Програмата за подкрепа на социални бизнеси**, спонсорирана от Тръста за социална алтернатива, подкрепен от Фондация "Америка за България". Тази специфична програма е адресирана към социални предприятия и бизнес решения, които създават ползи за ромската общност.

И накрая, алтернативен източник на финансиране за социални предприятия е безвъзмездната помощ от Фондация "Отворено общество", насочена към компании, които работят за **насърчаване на социалното включване на групи в неравностойно положение**, включително роми.

ГЛАВА 8. Фактори за успех на Социалните кооперативни предприятия

Развитието на социалната икономика и социалното предприемачество се основава на финансови стимули и мерки за подкрепа.

Социалните кооперативни предприятия могат да получават безвъзмездна помощ от: програми за подкрепа на предприемачеството, Гръцката организация по човешки ресурси и заетост по програми за подкрепа на заетостта, както и програмите на ЕС със силен социален ефект, целящи подобряване на социалната и солидарна икономика с акцент върху уязвимите социални групи на населението.

В Гърция през последните години има голяма активност в областта на социалната икономика, което създава благоприятни условия за заетост и растеж в страната. Въпреки това все още има пречки пред по-нататъшното развитие на сектора. Съгласно проучване, проведено за Европейската комисия, екосистемата на социалните предприятия в Гърция страда от **недостатъчно финансиране, мрежовост и консултативна подкрепа** (Европейска комисия, 2014b).

По отношение на България, термините "социално предприятие" и "социално предприемачество" се разпознават предимно от властите, академичните среди и в по-малка степен от българското население. Всъщност институционалната рамка е в процес на изграждане и термини като "организации на гражданското общество", "неправителствени организации" и "организации с нестопанска цел" са по-обичайни в обществото, отколкото "социално предприемачество" или "социални предприятия". Политическият и изследователски интерес се обяснява с две основни причини, като същността на социалните предприятия и тяхната способност да посрещнат по-мощни социално-икономически предизвикателства, както и желанието и усилията на българските институции да допринесат за изпълнението на европейските цели и приоритети (Маринова, Цветелина, 2018). Социалните предприятия се считат за алтернатива на частните и държавни организации на икономиката, но са налице недостатъци, свързани с **финансирането, работата в мрежа, административните процедури**, регулиращи дейността на социалните предприятия, **стимулите за работа в социални предприятия** (Терзиев и сътр., 2016)

Според Европейската комисия, за да стартират и функционират ефикасно социалните предприятия, на тях им е необходима подходяща екосистема. Тя представлява набор от фактори, които съставляват обща подкрепяща институционална рамка и създават благоприятна среда за справяне с трудностите и използване на възможностите, свързани със социалните предприятия. Тези фактори са свързани с (Европейска комисия, 2014b):

- **Законодателната рамка**, която диктува функционирането на субектите на социалната икономика.
- **Частните инвестиции и инициативи за финансиране** от страна на пазари и фондове, специализирани в укрепването на социалната и солидарна икономика, както и в оценяване на тяхната устойчивост, като вземат под внимание и измерват техния икономически капацитет и степен на социално въздействие.
- **Развитието на процедури по сертификация** на стоки и услуги със социално значение, които да са на разположение на социалните предприятия и иновациите, които те произвеждат в областта на социалното предприемачество.
- Нуждата от разработване на специфични процедури за **оценка на социалното въздействие** на субектите на социалната и солидарна икономика, с цел измерване на ефикасността на техните действия.

- Развитието на **менторски, финансови и образователни механизми за подкрепа** чрез създаването на мрежи за сътрудничество между субектите на социалната и солидарна икономика и други държавни органи и частни организации.

Екосистемата на социалните предприятия в Европа

Източник: Европейска комисия (2014а)

Всички посочени по-горе фактори допринасят за оценката на екосистемата на социалните предприятия за всяка държава членка на ЕС от страна на Европейската комисия, която ги взема предвид при оценката на настоящата ситуация и ефикасността на съответните структурни реформи. По-конкретно:

✓ Подкрепа и инициативи на публичния сектор

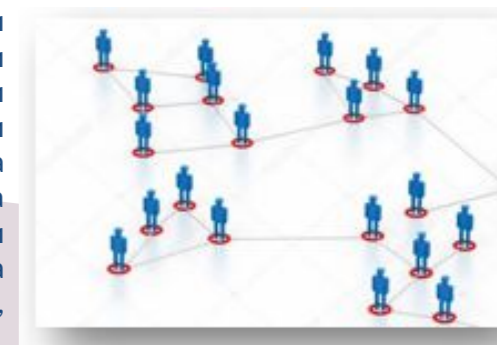
В публичния сектор са развити различни механизми за подкрепа на социалните предприятия като "Социалния фонд", с цел финансиране на програми и проекти за укрепване на социалната и солидарна икономика. Гръцката организация по човешки ресурси и заетост изпълнява програми за борба с безработицата, фокусирани върху социално уязвимото

население, както и са налице програми, съфинансирани от ЕС за развитие на социалната икономика и предприемачеството и други. По-подробна информация за действащите и бъдещи програми, свързани със социалното предприемачество, е представена на уебстраниците на съответните публични департаменти и министерства¹⁶. Съвсем очевидно е, че финансирането на социалните предприятия е ключов фактор за тяхната устойчивост, а оттам и за постигане на целите, които са си поставили с оглед повишаване на тяхното социално въздействие.

✓ Мрежи и механизми за взаимна подкрепа

Взаимовръзката между субектите на социалната и солидарна икономика и други частни и държавни субекти може да осигури възможности за общуване и сътрудничество между социалните предприятия и участниците в социалната икономика като цяло. Звената за иновации и предприемачество в институциите на висшето образование в страната, както и други частни инициативи, играят важна роля в подкрепа на социалната икономика посредством сътрудничество, произлизащо от създаване на съответните мрежи.

Пример за такива мрежи са Мрежата на Социалните кооперативни предприятия в Централна Македония, Мрежата на социалната икономика, IMPACT HUB, ASHOKA в Атина и други, които предоставят пространства и ресурси за насърчаване на връзките между социалните предприемачи.

Съществуват и органи на Социални кооперативи с ограничена отговорност и на Социални кооперативни предприятия на по-високо ниво, както и на други традиционни субекти на социалната икономика като сдружения и фондации. В допълнение, социалните предприятия могат да се възползват от транснационални партньорства с подобни субекти в други държави от ЕС, в които институциите на социалното предприемачество и мрежите на тези организации са по-стари и по-опитни.

Накрая, Европейската комисия изтъква, че интереса и приноса на образователните и научни институции трябва да бъде увеличен, както и че трябва да се създаде сътрудничеството и работа в мрежа между тях по отношение на проучването, обучението и подкрепата на стартиращите предприятия в сектора на социалната икономика.

✓ Системи за сертификация

Системите за сертификация са необходими за защита на социалния интерес с оглед осигуряване на качеството на социалните стоки и услуги. Тези системи трябва да се развият по такъв начин, който не би подкопал динамичния характер на сектора на социалната икономика, който е базиран на технически и социални иновации, гъвкавост и креативност, автономност и самоорганизация, с крайната цел да служи на нови индивидуални и социални цели и нужди.

¹⁶ <http://www.ypakp.gr/>, <https://foreis-kalo.gr/>

☑ Пазари, социално финансиране и инвестиционни институции

В Гърция има няколко кооперативни банки (Панкритската кооперативна банка, Кооперативната банка на Кардица, Кооперативната банка на Тесалия) които са се заели с финансирането, както и с инвестирането в социални предприятия и субекти на социалната икономика в сътрудничество със съответните европейски институции. Струва си да се отбележи, че през 2019 г. се очаква да започне дейност и Гръцката банка за развитие, която също ще осигурява финансиране на кооперативи и социални предприятия.

Въпреки това са налице някои проблеми, които силно ограничават канализирането на частни ресурси към социалната икономика, като:

- **Ограничена ликвидност** на банките поради икономическата криза.
- **Непризнаване на социалното предприемачество** като алтернативен бизнес модел.
- **Липса на методи за оценка** на социалното въздействие или социалната възвращаемост на инвестицията.
- **Липса на институционална рамка** за функционирането на микрофинансиращите институции като посредници.

Според проучване на Европейската комисия, социалните предприемачи разчитат почти изцяло на средства от програмите за развитие, финансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове като Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие.

В резултат на това социалните предприемачи търсят нови източници на финансиране като "финансиране от тълпата", което представлява онлайн средство за микрофинансиране и се състои във финансирането на дейност или проект чрез концентрирането на малки по размер суми от голяма група хора, основно чрез интернет.

В заключение проучването реферира към пилотна инициатива за укрепване финансирането на социални предприятия, подкрепена от Европейската комисия и проведена от кооперативните банки в сътрудничество с Европейската федерация на етичните и алтернативни банки.

☑ Системи за социална оценка

В Гърция, според проучването на Европейската комисия, Годишният доклад и план, изискван от Министерството на труда според съответното законодателство, се фокусира върху калкулацията на икономическото представяне и контрол върху съвместимостта на дейността на Социалните кооперативни предприятия, а **не толкова** върху оценката на социалното въздействие както вътре, така и извън предприятието.

Социалните предприемачи, проучватели и правещите политики в областта на социалната икономика основно се интересуват от запазването на социалния характер на тези организации. Заплахите от свободната пазарна конкуренция остава сериозна поради факта, че големите компании, които търсят печалба и натрупване на капитал, могат да изместят социалните предприятия от пазара. Нещо повече, неадекватната или неефективна интервенция от страна на държавата може да остави тези социални предприятия изложени на конкуренцията или на икономическите и политически интереси на силни групи от компании.

Според Международната организация на кооперации на индустриални предприятия и предприятия в сектора на услугите, необходимите предварителни условия за учредяването и

развитието на Социални кооперативни предприятия и други предприятия на социалната икономика са (CICOPA, 2013):

- Подобряване на **административната и правна** рамка.
- Осигуряване на **координация** между съответните министерства и администрации.
- Подобряване на **уменията и способностите** на държавните служители, мениджъри, посредници и доставчици на услуги за прилагане на съществуващата регулаторна рамка.
- Промяна в посока на **автономия** от политиката и субектите, търсеци печалба.
- Мобилизиране на заинтересовани страни и създаване на **хоризонтални групи за подкрепа** (за съвети, обучение и развитие на подкрепящи дейности)
- Насърчаване на агенции за представителство и медиация, като конфедерации, както и насърчаване на **включването** на тези субекти в **разработването и провеждането** на политики.
- Комбиниране на **национален с регионален подход**, който да бъде разработен както на национално, така и на местно ниво от властите и администрациите.
- **Пилотни проекти**, отчитащи спецификите на всеки регион, в сътрудничество с местните организации и власти.
- Повишаване на осведомеността относно **важността** от създаване на кооперативи в сектора на социалната икономика
- Трансфер на опит и ноу-хау от други държави: **транснационални проекти за сътрудничество**.
- Създаване на **система за отговорност** за измерване на социалното, екологично и общностно въздействие на кооперативите и субектите на социалната икономика.

Следователно, в общ план, съществуването на **подробна институционална рамка**, която осигурява инструменти за финансиране на организациите на социалната икономика, система за оценка на социалното въздействие, както и сътрудничество на социалните предприятия и субекти чрез кооперативи и мрежи се счита за необходимо с оглед избягване на риска от превръщане на социалните предприятия в организации с ограничен капитал, без социално въздействие върху заетостта, развитието и кохезията, както и без перспективи за устойчивост на пазара.

Необходимо е да се осигурят подходящите условия в самите социални предприятия, но и в тяхната външна среда, които ще им позволят да запазят своите динамични, автономни и демократични черти, с оглед това да бъдат евентуално сметени за успешни начинания. Това зависи не само от индивидуални технократски решения, но и от етичните, културни, социални и политически схващания относно целите и средствата за социална защита, мобилизация и солидарност.

PROJECT ACT SOCIAL

Guidebook

“Joint Analytical Courses for support before start-up of Social enterprises in Greece and Bulgaria”

Working package 4
Deliverable 4.2.2

Project Title *Actions for the Support and enhancement of Social entrepreneurship at local level*

Project Acronym **ACT SOCIAL**

Project Duration 03.10.2017 – 02.10.2019

Project Partners **Municipality of Themi (GR) – LB (Pb1)**

Association of South Western Municipalities (BG – Pb2)

Association Yuni Partners (BG) – Pb3

ACT SOCIAL
IMPROVING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme

INTRODUCTION

This text is the **Educational Guide of the Activity 4.1.3 “Development of educational material - Support before start-up. Producing and Printing a Guide”**, which is being implemented within the framework of the Work Package 4 “Guidance during the phase before the establishment of enterprises and development of Social Cooperative enterprises” of the project “ACTions for the Support and enhancement of Social entrepreneurship at Local level” with the acronym ACT SOCIAL. The project, which lasts 24 months, implements a partnership consisting of the Municipality of Themi (the lead beneficiary) and the Association of South Western Municipalities and Sdruzhenie Yuni Partners and is funded by the European Territorial Cooperation Program “INTERREG VA Greece - Bulgaria 2014 - 2020” (Priority Axis 4: A Socially Inclusive Cross-Border Area, Thematic Objective 9 - Promoting social inclusion, combating poverty and any discrimination, Investment Priority:9c. Providing support for social enterprises).

The activity “Development of Educational Material – Support before start-up. Producing and Printing a Guide” refers to the development of educational material for courses on procedures and required steps for the establishment and initial operation of the Social Cooperative Enterprises, taking into account relevant educational guides previously produced in Greece and Bulgaria as well as internationally.

In particular, the educational material refers to:

1. The procedures required for the establishment of social enterprises in Greece and Bulgaria, as derived from the current legal framework and the usual procedures for setting up an enterprise.
2. The actions to be taken by potential social entrepreneurs in order to promote their business idea and to operate their social enterprise.
3. The main potential success factors.

CHAPTER 1. Greek institutional framework for Social Cooperative Enterprises

The institutional framework for social enterprises in Greece can be distinguished in **state policies** and **the existing legislative framework** for the social economy.

The first category includes projects designed with the **assistance of the EU**, to promote social entrepreneurship, to increase the employment of vulnerable population groups, to create appropriate conditions for equal opportunities in the labor market, etc.

The second category includes the relevant **Greek legislation**, which refers to social enterprises and cooperatives. The oldest reference to Greek law is Article 11 of the Constitution of 1864, which provided to Greek citizens the "right to associate", a provision that remains in force until today. **Law 4019** which was established in 2011, defines **for the first time in Greece the Social Cooperative Enterprises**, which have significant differences compared to other types of social enterprises, and also with any social economy organizations that had been institutionalized until then in Greece.

However, Law 2646/1998, for the first time promotes the development of Protected Productive Workshops and is the **first essential step for the institutionalization** of organizations and Social Economy bodies, while Law 2716/1999 establishes the **Social Cooperatives Limited Responsibility**, a kind of "Social Enterprise of Integration" focusing in particular on a limited population group; the mentally ill people. They are legal entities of private law with commercial status, but at the same time they are mental health units.

Law 4019 which was established in 2011, defines for the first time in Greece the Social Cooperative Enterprises, which have significant differences compared to other types of social enterprises, and also with any social economy organizations that had been institutionalized until then in Greece.

Law 4019/2011 provided citizens with the opportunity to create cooperative enterprises with social objectives. This law provides for **three** types of social cooperative enterprises, depending on the intended purpose: **Social Cooperative Enterprises of Integration**, **Social Cooperative Enterprises of Social Care** and **Social Cooperative Enterprises of Collective and Productive Purpose**. An important aspect of Law 4019/2011 was the establishment of the Registry of Social Cooperative Enterprises and of Social Cooperatives of Limited Responsibility in which all the relevant bodies have been registered.

Law 4430/2016 which was established in October 2016, focused on the "Social and Solidarity Economy and the Development of its Bodies". This law provides a new framework for different types of bodies or enterprises with a clear collective and social impact, which at the same time respond to a social need. The aim is to succeed and improve the preceding legislation, including Law 4019/2011, which is no longer in force.

The aim of this law is to create a **favorable and stable environment** that facilitates the development of the Social and Solidarity Economy sector and encourages the participation of citizens in economic activities that are developed **with respect for man and the environment** and organized with **democratic, equality and solidarity** principles between the participants (producers and / or consumers and local societies).

According to Law 4430/2016, Social Cooperative Enterprises are civil cooperatives of social purpose with limited liability of their members and have commercial status by law. They are managed equally by their members; their operation is based on the pursuit of collective benefit and their profit derives from activities that serve only the social interest.

With Law 4430/2016 the Social and solidarity bodies are no longer defined by their legal type, but by their **legal status** (e.g. any legal type may be accepted to characterize an organization as Social and Solidarity Body, if it meets the criteria defined by law). These criteria concern **business activity in the private market** (revenue from public bodies should not exceed 65% of total turnover / turnover over a three-year period), **democratic decision-making system** (according to the principle one member - one vote), and a **well-defined social purpose**, with profits distributed in favor of collective and social benefit (up to 95% of the annual profit).

In addition, it identified and made operational the concept of "social impact" from the view of collective and social benefit, something which was lacking in previous legislation. Finally, the registry for the Social and Solidarity bodies now accepts bodies of any legal type that acquire the status of the Social and Solidarity body.

Social Cooperative Enterprises are distinguished in the following **two categories**:

- 1. Social Cooperative Enterprises of Integration**, which are divided into three sub-categories:
  - **Social Cooperative Enterprises of Integration of Vulnerable Social Groups**, which seek to integrate people belonging to Vulnerable Social Groups into the economic and social life. A minimum of 30% of the members and employees of these enterprises belong obligingly in these categories.
  - **Social Cooperative Enterprises of Special Groups**, which aim to integrate people belonging to Special Population Groups in the economic and social life. A minimum of 50% of the members and employees of these enterprises belong obligingly in these categories.
  - **Social Cooperative Enterprises of Limited Liability**, which are automatically considered to be Social Cooperative Enterprises of Integration.
- 2. Social Cooperative Enterprises of Collective and Social Benefit**, which carry out "sustainable development" activities, or provide "social services of general interest".

Finally, it should be noted that for the establishment of a Social Cooperative Enterprise the following apply:

The participation of legal entities in the Social Cooperative Enterprise may not exceed one-third of all its members, while also Local Government Organizations and Public Law Entities is not allowed to participate in Social Cooperative Enterprises.

The minimum required number of members of a Social Cooperative Enterprise of Collective and Social Benefit is defined in five (5) natural or legal persons, and for Social Cooperative Enterprise of Integration in seven (7) natural or legal persons.

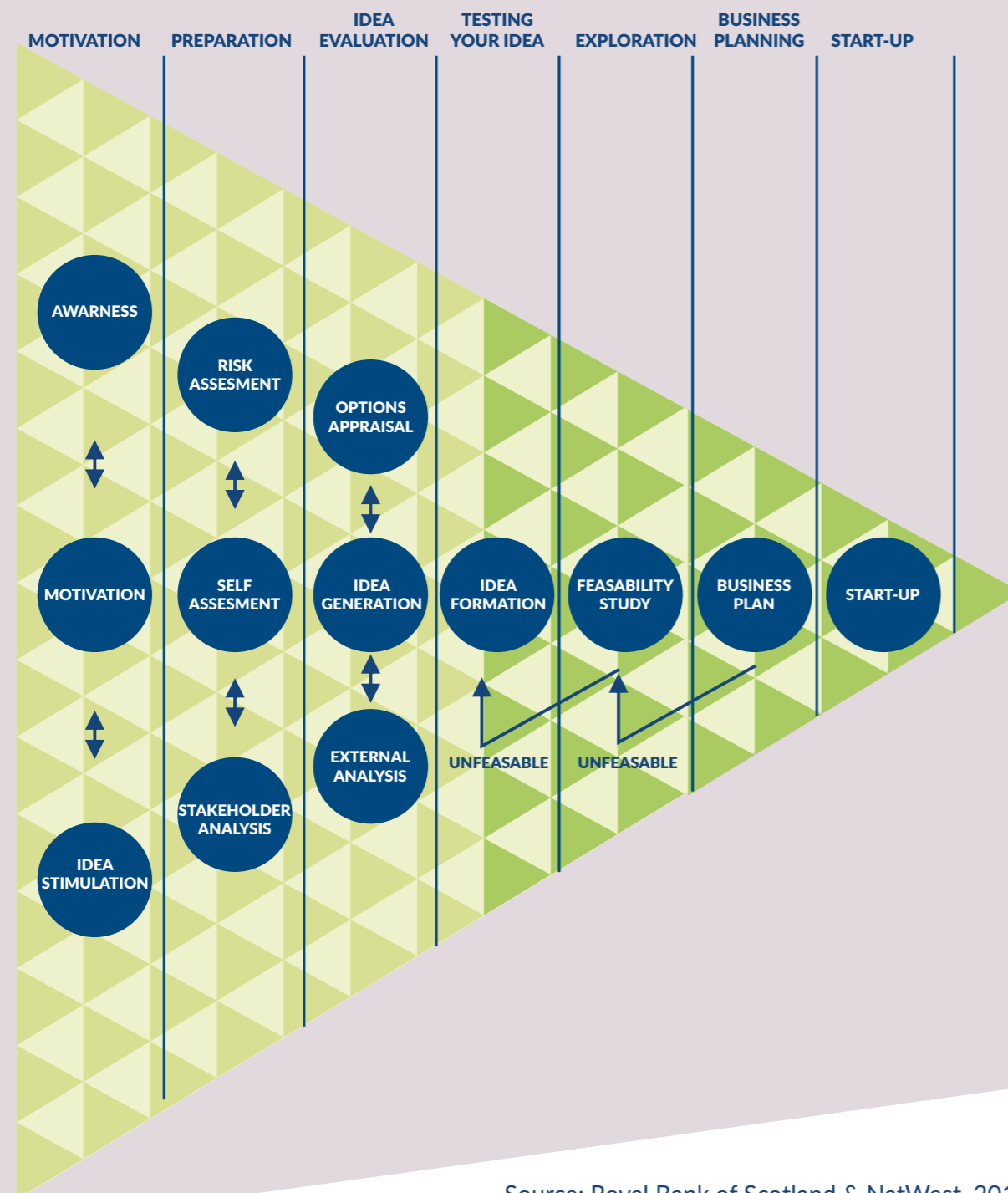
CHAPTER 2. Establishment of social enterprises in Greece

2.1 Planning actions for establishing a Social Enterprise

Planning actions include both the preparation of various business tools such as market research and business plans as well as the mobilization and information of potential partners, in order to create the initial core of the business and to attract other individuals or bodies who are probably interested in participating.

According to NATWEST and Royal Bank of Scotland, the **main steps** that should be followed to **develop a social enterprise** are the following six before its commencement of operations:

Steps for establishing a social enterprise

Source: Royal Bank of Scotland & NatWest, 2011

A) Incentives

At this step any person who is interested in investing in social entrepreneurship must identify and record the incentives that pushed him / her to undertake such an initiative.

Such incentives are:

- ⇒ Creation of new jobs for people with special skills and employees belonging to vulnerable population groups.
- ⇒ Establishment of a cooperative enterprise to more effectively manage and spread the risk to more people, in case of venture of failure.
- ⇒ Establishment of a social enterprise to contribute to the social product in areas where the state fails and private sector organizations avoid doing business.

In addition, any person who is interested in investing in social entrepreneurship should first ask about the **purpose of the establishment** and the types of social enterprises that exist. The establishment of a social enterprise requires entrepreneurs with social sensitivities, who are interested in protecting socially vulnerable groups. Therefore, a number of questions to be answered by the entrepreneur are:

- How **passionate** am I about solving social issues?
- Do I want to be a **co-operative businessman**?
- Do I have a **collaborative spirit**?
- Do I know **my abilities**?
- Do I understand **the risk of establishing** a social enterprise?
- Can I **make decisions**?
- Do I **hear advice**?
- How can I **inspire people**?

Finally, two individual surveys should be carried out by the potential entrepreneur. The first survey should focus on whether there is a **business idea in the social economy that would be appropriate to invest money** and to establish a new business. This is because, although the entrepreneur's willingness and passion are necessary conditions for the establishment of a social enterprise, they are not the capable conditions for success.

The second survey should focus on **simulating the business idea** in order to track in advance the possible problems and advantages in its implementation. This will improve the understanding of the undertaken risk of entrepreneurs during the implementation of the business idea.

B) Preparation

At this step, entrepreneurs are advised to explore a number of topics that can be summarized in three main categories:

1. The organization **purposes**.
2. The **requirements** of the stakeholders.
3. Analysis of **potential risks**.

In order to capture the aims of the potential social enterprise, it is necessary to identify the basic principles on which the organization will be based on, the activities to be developed, the capacities of the potential entrepreneurs and employees, the enterprise's plans to cope with social and economic challenges and the workforce suitability to achieve the enterprise's objectives.

The potential entrepreneur should answer the following questions:

- What are the **target groups** of your enterprise?
- What is their **impact** on your enterprise?
- How can they **change your decisions**?

Finally, **risk analysis** is considered one of the most important pre-audit procedures for the establishment of an enterprise. For example, it is important to analyze the possible sources of funding and financiers for social entrepreneurship, as this creates the conditions for the security of setting up a business. Also, an important issue is the accounting system to be followed by the company. Although it is usually defined by legislation, there is a sequence of informal accounting steps and systems that are appropriate for managing the financial risks of social enterprises and could be applied in an ancillary manner.

A number of additional issues to be explored, in order to avoid future risks are the cost of the initial investment and the perspective of funding through bank loan. Such a prospect requires exploring the terms of borrowing and interest rate policy, in order to avoid unprofitable future costs.

C) Evaluation of the idea

At this step, it is necessary to investigate the **importance of the business idea**. The questions that constitute this process are as follows:

- Is the **appropriate business model** for managing the idea?
- Are there any **alternative ideas** that could replace the initial idea?
- Are there any elements that could **weaken or strengthen** the idea?

Given that no one can be sure in advance for the success of his idea, but only after its realization, the development of business ideas can be distinguished into two categories:

1. The evolution of a business idea.
2. The design of the business idea from zero point.

In the first case, the business idea is usually a transformation or upgrade of an existing idea that has been successfully implemented in the market. Consequently, the entrepreneur tries to develop his business idea with the assistance of the existing data and evaluate his success or failure. In the second case, the business idea starts from "zero". The potential entrepreneur identifies an opportunity to address a social issue in an economically viable way and hence prepares his idea.

D) Idea

At this step, an effort is made to highlight the degree of market response. That means that the chances to make the idea **viable** are explored. The identification of potential consumers and the possibility of meeting current consumer preferences for the product or service are the main issues of this step.

Carrying out a market research to identify potential consumers of the product or service to be produced, and the amount of the price they would be willing to pay to acquire the product or service, is deemed necessary. In addition, it is necessary to calculate the **potential revenue** of the enterprise from sales, and the **quantity of product sold** to which the enterprise's **break-even point** is reached (that is,

cost equal to revenue). Revenue should include private donations and funds from state authorities under Community funds for the social economy.

Research should also include the **type of advertising and media** that should be used to promote the product. An important part of the research will focus on the **business operation**, its needs in **human resources** (eg trained, specialized, unskilled) and the **necessary equipment** for the production of the product. Finally, it is useful to determine the **establishment and operating costs** of the enterprise.

E) Examination

At this step a **thorough examination** of the business objectives is carried out. In particular, a **market research** is conducted on issues related to:

- The product or service.
- Consumers' profile.
- The level of competition.
- Pricing policy.
- The geographical area of product promotion.
- Marketing strategies.

In addition, an **analysis** is carried out to identify the financial resources necessary for investment and to **track down** all potential barriers that have a negative impact on the implementation of the idea, while at the same time the **social character of the idea** is being determined.

F) Planning

At this step, a business plan for the implementation of the business idea is being developed. In fact, two techniques are being developed to identify the factors that threaten the viability of the idea.

The **first technique** is **Swot Analysis**, which derives from the words **Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats**. These words are four factors that each potential entrepreneur must explore in order to invest in the establishment of an enterprise. The first two factors (strengths and weaknesses) concern the internal factors of the investment, i.e. the failures or dynamics that may be associated

with the staff or the business management. The other two factors (opportunities and risks) include impacts from the external environment as a result of economic and social changes.

The **second technique** applied is **PEST Analysis**. According to the PEST technique, an **analysis of the political, economic, social and existing technological environment** should be carried out in order to identify the opportunities and weaknesses for implementing the business idea.

Political factors are related to how the government intervenes in the economy and refer to areas such as tax policy, labor law, environmental law, trade restrictions, tariffs and political stability.

Economic factors influence how enterprises operate and make decisions, including economic growth, interest rates, exchange rates, inflation.

Social factors include cultural aspects, health awareness, population growth rate, age distribution.

Technological factors include technological aspects such as research and development activities, automation, technological incentives and speed of technological change. All these can determine entry barriers and the minimum effective level of production. Technological changes will affect the operating costs of the enterprise, the quality of its products and will lead to innovation.

To summarize, **PEST Analysis** is a **strategic tool** for understanding the existing market phase (growth or recession), the business position and the dynamics and direction of business activity.

2.2 Establishment of founding group

In addition to the current institutional framework for the establishment of a Social cooperative Enterprise, an even more crucial factor in the establishment process of a cooperative enterprise is the **homogeneity** in the way of thinking and the **conciliation** of its founding members. As the venture is usually under the pressure of limited financial resources, human capital is the enterprise's main "capital" (Adam, 2014). It is therefore necessary to clarify the terms and conditions that will ensure the cohesion of the cooperative enterprise.

The formation of a **founding group** is considered a prerequisite for the successful establishment of a Social Cooperative Enterprise. A founding group should be characterized by (Adam Sophia, 2014):

- Common **values**.
- Common **expectations**.
- **Commitment** to the cooperative operating framework.
- **Skills/capacities/knowledge**.
- Entry of **new members**.
- **Successful Selection**
- **Contacts and networking** with other Social Cooperative Enterprises.
- **Involvement** of the local community.

Common values

Affinity, friendship and ideological beliefs are a necessary but not sufficient condition to deal with the complex problems and challenges that arise from enterprise's operations in the real world. It is important for each member to define his values in relation to the social enterprise under establishment and the ethical and political principles it will adhere to.

Common expectations

The clear formulation of the personal expectations of each social cooperative enterprise member is a prerequisite for its proper function, and in no case should there be feelings of exclusion or/and disruption into the members' personal relationships.

Commitment to the cooperative operating framework

The cooperative operation framework cultivates and protects collectiveness and solidarity among members, and this is in contrast to established hierarchy concepts and practices, limited chances for initiatives, fear of taking responsibilities, internal business competition, selfish behaviors of employees, etc.

It is therefore very important a collective decision-making and solution-finding process be created. The active participation of all members and the pursuit of consensus in the decision-making process before the inevitable resolution of the vote, are necessary.

The commitment of the founding members to the collective operating framework is a valuable asset, even if it is needed to be modified or if there is an increase in the number of members.

Skills/capacities/knowledge

Like all enterprises, the Social Cooperative Enterprise requires a set of skills, knowledge and capacities related to the specific economic activity that it will develop. The founding group should consist of members with the formal qualifications and skills and knowledge required, relevant to the activity of the social enterprise. However, there are equally necessary and important secondary tasks to be undertaken by the members. The most important of these are:

- Secretarial support.
- Planning of analytical timetable.
- Financial management.
- Accounting.
- Human resources management.
- Cleaning procedures.
- Technical support and maintenance of equipment.
- Public relations and communication.
- Website and Social Media update.

Entry of new members.

A Social Cooperative Enterprise should not exclude any citizen from membership. The process of introducing new members and the process of their withdrawal should be described in the statute, so as not to create ambiguities and conflicts.

Successful Selection of workers.

With regard to the selection, withdrawal or dismissal of employees, a text of professional ethics and internal regulation and the establishment of procedures for quality self-control and mutual control, which each employee must accept and respect, is a prerequisite.

↳ Contacts and networking with other Social Cooperative Enterprises.

Know-how from other social enterprises is helpful and offers invaluable benefits. Networking with other social enterprises, either in the form of informal communication or of a trade union can fill significant gaps and prevent problems that may arise in the future.

↳ Involvement of the local community.

In Social Cooperative Enterprises the participation of bodies and public law entities is not permitted. However, cooperation with central, regional and local authorities is desirable if they wish to contribute to the objectives of the social cooperative enterprise, organizing meetings or electronic consultations.

2.3 Establishment procedures of a social enterprise

The establishment of a Social Cooperative Enterprise and its affiliation to the provisions of Law 4430/2016 is taken place by its registration in the Registry of Social Economy. After its registration it acquires legal personality and commercial status. The application, the statute and the other required documents shall be submitted for approval to the Registry Department.

The establishment procedure is described in detail in the Ministerial Decision 61621 / 85 / 2643 / 30-12-2016 (Government Gazette 56 / B / 2017) and consists of the following **three stages**:

Stage 1. Registration Request

The potential Social Cooperative Enterprise submits to the Registry of Social Economy:

- The statute of Social Cooperative Enterprise signed by the founding members.
- Request form for registration completed.
- Declaration of honor signed separately by each founding member, related to whether or not to participate in another Social Cooperative Enterprise.
- Declaration of honor for the criterion of employment of at least 40% of vulnerable population groups (only for Social Cooperative Enterprises of Integration).
- Other relevant supporting documents (where applicable).

The statute of Social Cooperative Enterprise should include:

- company's name, head office and enterprise's objectives
- terms of entry and exit of members
- reasons for expelling a member,
- extent of members' responsibility,
- the amount of cooperative share
- constitution of temporary management board

Role of the temporary Management Board: Approval of the statute and convening of the first General Assembly to nominate the Management Bodies of the Social Cooperative Enterprise.

Headquarters of Social Cooperative Enterprise: the municipality in which the Body has its head office is defined

Name of Social Cooperative Enterprise: is defined by its objectives and the type of Social Cooperative Enterprise, for natural persons: names, addresses of residence, VAT numbers of the founding members and, respectively, for legal persons: the company's name, the head office, the VAT number and the number of General Electronic Commercial Registry.

The **Registry Department** checks the submitted data and proceeds to:

- Registration of the Social Cooperative Enterprise in the Registry.
- Certificate of registration, valid only for commencement of operations at the tax authority.
- Marking of the statute and sending it to the Social Cooperative Enterprise.

Stage 2. Work registration statement at the tax office

The Social Cooperative Enterprise submits to the competent tax authority the following documents:

- Commencement/ modification of operations of non-natural person M3.
- Statement of taxable person information M7.
- Statement of members of a non-natural person M8 (in the case of legal entities participating in the Social Cooperative Enterprise).
- Minutes of the establishment of the first Management Board.
- Valid and Certified Statute.
- Lease of concession for the premises of the company.

Stage 3. Submit of additional data

The Social Cooperative Enterprise submits to the Registry of Social Economy:

- Certificate of commencement of operation to the competent tax authority.
- Application for the registration of additional data (exact address of the head office, tax authority to which it is subject to, VAT number and Code Number of Activity, annual program of activities and composition of the Management Board).
- Minute of constitution of the Management Board.

The **Registry Department** checks the submitted data and proceeds to:

- Approval of request for additional data.
- Issuance of Registration certificate (is valid until the submission of the first Annual Activity and Reporting Program, so it is replaced by the Member's Registration Certificate).
- Constitution of the Management Board.

Upon completion of the second stage of the registration process of the Social Cooperative Enterprise in the General Registry of Social Economy (approval of the application for the registration of additional data and issuance of Registration certificate), the establishment of the enterprise is completed. The Department of Registry asks for additional information or corrections to be submitted by the Social Cooperative Enterprise within a specified time. Rejection of the request for registration or, at a later stage, even the deletion of the Social Cooperative Enterprise from the Registry is foreseen.

CHAPTER 3. Tax and insurance issues of Greek Social Cooperative Enterprises.

3.1 Tax issues

3.1.1 Statement of commencement of operations at the tax office

For the commencement of operations of the Social Cooperative Enterprise at the tax office, the physical presence of the Social Cooperative Enterprise President is required and the following forms and supporting documents as well¹⁷:

- ID of the manager of the Social Cooperative Enterprise.
- A certified copy of the ID of all members.
- Statute appropriately marked by the Registry.
- Lease contract certified by the tax authority.
- Registration Number of Social Entrepreneurship (by the competent Ministry).
- Selection of the Code Number of Activity.
- Statement of commencement of operations of non-natural person (M3 form).
- Statement of taxable person information (M7 form).
- Document B1/TAXIS.
- Circular of the Ministry of Labor according to which the obligation to insure the members of the Social Cooperative Enterprise is suspended.
- Certificate of registration in the Chamber.
- Certification related to whether or not there are tax debts and members' fees, provided that these debts arise from the sole proprietorship operations of the member and not from participation in another legal entity.
- Certification by the competent VAT and Income Departments of the tax authority that the declarations of any obligation have been submitted.
- Certification by Social Security Organization that they do not employ personnel.
- Autopsy paper (tax authority control).

Upon completion of all the above, an autopsy is carried out at the head office of the enterprise and then the enterprise receives the Certificate of Commencement of operations with the requested Code Number of Activity.

3.1.2 Accounting books and record keeping obligations

According to Law 4430/2016 Social Cooperative enterprises have **the same tax obligations** with any private entities, regardless of their social nature.

They are obliged to issue the documents defined by the Transaction Tax Reporting Code, to keep records of all transactions and be subject to income tax. Social cooperative enterprises have the same tax obligations (income tax, VAT reimbursement, etc.) as any other private entities. Depending on the amount of gross revenue, they are classified in a corresponding Book Class. For a turnover up to € 1,500,000, they can apply a single entry bookkeeping system, while for a turnover of more than € 1,500,000, they are required to apply a double entry bookkeeping system. The enterprises' profits are taxed at a **rate of 29%**.

*Social cooperative enterprises have the **same** tax obligations (income tax, VAT reimbursement, etc.) as any other private entities.*

3.1.3 Tax obligations

For their members' subscriptions, social enterprises must issue **proof of receipt** and **do not pay tax**. Moreover, donations and sponsorships received, are not subject to taxation. They are also exempted from VAT for income that derives from **occasional events** when they organize them for their financial support, provided that these events **do not exceed two per year** and there is a written permission from the competent tax authority. With the new tax Law 4110/2013, the exemption of the Social Cooperative Enterprise from taxation on the percentage of its profits made available for the formation of a reserve and its activities, is abolished. With this new regulation, Social Cooperative Enterprises are taxed for all profits without any exemption.

Especially for the Social Cooperative Enterprises, the law recognizes only their commercial status and not their social purpose. With Law 4019/2011 tax exemptions were granted. Article 10 provided that the percentage of profits made available for the formation of a reserve (5%) or reinvested in the enterprise is not subject to income tax and that only the percentage of profits distributed to employees (up to 35%) is subject to withholding tax under the applicable tax rate. With this withholding tax, the obligations of Social Cooperative enterprise to tax authority were exhausted.

*With the new tax Law 4110/2013, the exemption of the Social Cooperative Enterprise from taxation on the percentage of its profits made available for the formation of a reserve and its activities, **is abolished**. With this new regulation, Social Cooperative Enterprises are taxed for **all profits without any exemption**.*

A **withholding tax** is applied to the distribution of profits to employees, as well as for any other **legal entities** under Article 101 of the Income Tax Code. The profits distributed to the employees of the Social Cooperative Enterprise are added to their salary and taxed in accordance with the applicable **tax rate for natural person income**.

The annual business tax is set at € 500. **During their first 5 years** of operation Social Cooperative Enterprises are exempted from the payment of the business tax.

It should be noted that both at European and national level the relevant provisions and legislation, reinforce social enterprises and social economy bodies by offering **institutional advantages**, which provide incentives for establishing social enterprises, through the formation of a friendly tax environment, the financial support and the creation of investment tools and funds.

The main reason for creating this special tax regime is the understanding that the social enterprise is a social and solidarity economy body, with main aim to resolve social problems, support weak social groups, distribute profits and create jobs.

It is worth noting that the provision of this financial aid, associated with the protectionist tax policy implemented in the country and in the European Union, may be an incentive to abuse these favorable regulations through tax evasion and concealment of economic crimes that tarnish the importance of social enterprise and result in a climate of prejudice and skepticism over the institution of the Social Cooperative Enterprise.

¹⁷ <http://koinsep.org/>

3.2 Insurance issues

Who has the right to participate-Insurance

According to Law 4430/2016, the members of the Social Cooperative Enterprise may also be employees with an employment relationship. They are paid for the work they provide and have all the rights and obligations arising from labor and insurance legislation. The Social Cooperative Enterprise is obliged to pay to social security organizations all the legal social security contribution.

The number of employees (non-members) of Social Cooperative Enterprise **may not exceed 40% of all employees**. This percentage may be increased up to 50% of the total percentage of the employees of the Social Cooperative Enterprise, if there is a decision of the Registry Department after a request from the Social Cooperative Enterprise to deal with exceptional seasonal needs for a period not exceeding six (6) months per year.

Also, there is the opportunity to use volunteers and non-workers, but the employment **cannot exceed 16 hours a week**. In this case there is an obligation to be concluded a contract of employment between the individual and the Social Cooperative Enterprise CSE, which clearly describes the service provided.

Law 4430/2016 defines for the first time the role of the Volunteer in a Social Cooperative enterprise.

A Social Cooperative Enterprise must keep a Volunteer Registry, in which volunteers-nonmembers who support its actions are recorded. Moreover, a Social Cooperative Enterprise has no insurance obligations towards volunteers-nonmembers, provided that the following conditions are met:

- Voluntary actions do not generate revenues.
- Voluntary actions are pre-decided by the Management Board of the Body.

CHAPTER 4. Bulgarian institutional framework for social enterprises

Until the adoption of Law 240/2018 on Social and Solidarity Enterprises, there was **no relevant legislation** referring to the legal form of the social economy organizations in Bulgaria. Nevertheless, few laws were enacted to connect enterprises with the social economy.

In particular, the historical evolution of the legal framework for the social economy in Bulgaria is characterized by the following laws:

Cooperatives Act of 1999

According to the **Act of 1999**, cooperatives aim at **servicing** the interests of their members. Not all cooperatives in Bulgaria have a social or altruistic mission. The main operation of cooperatives is **to promote** the financial interests and income of members. Any group of enterprises can establish a cooperative aiming to **protect** certain common interests or to **develop** their field of activity or any related activities.

Non-Profit Legal Entities Act of 2000

According to **Non-Profit Legal Entities Act of 2000**, two types of non-profit legal entities are defined; **associations** and **foundations**, which are authorized to engage in economic activity under the following conditions:

- To be complementary to the main non-profit activity.
- To be related to the non-profit objectives of the entity.
- The scope of the economic activity to be clearly stated in the statute.
- Not to be limited by another legal act.
- Revenue from economic activity should be reinvested to achieve non-profit objectives and not to be distributed.

The main points of this Law are the following:

1. Non-profit legal entities are established to support non-profit purposes and non-profit activities.
2. Non-profit legal entities are entitled to identify their specific non-profit objectives.
3. Associations acting in the private or public interest must have an administrative structure consisting of a supreme body (General Assembly) and a management body (consultant/manager). Foundations acting in private interest should have at least one management body, and those in public interest should have a two-level administrative structure.
4. Only associations have members that make up the Supreme Body (General Assembly) and can vote for any decision taken by this body.
5. Non-profit legal entities shall be in liquidation after the end of their term of office, by decision of the delegated body and of the competent regional court.

Act 81/2004 - Integration of Persons with Disabilities

The **Act 81/2004** is an initial approach undertaken in the Bulgarian society to assist the establishment of enterprises by people with disabilities. The purpose of this law is to provide conditions and guarantees for:

- **Equality** for people with disabilities.
- **Social integration** and exercising of the rights of people with disabilities.
- **Support** for people with disabilities and their families.
- **Integration** of people with disabilities into the work environment.

The main points of this Law are the following:

- For the establishment of a cooperative for people with disabilities, at least seven founders should contribute initially to the share capital of the cooperative.
- Members hold shares and each member has only one vote.
- Cooperatives are required to have a Management Board and an Audit Board.
- The General Assembly shall be convened at least once a year.
- The dividends are distributed after the payment of share capital.
- It is compulsory for each cooperative member to pay subscription and participation fee.
- A cooperative may be dissolved by decision of the General Assembly and the remaining assets due to the dissolution are, unless the statute provides otherwise, distributed among the members of the cooperatives according to the total number of shares they hold.

Article 28 of this Law introduced the **special legal form of specialized enterprises and cooperatives for people with disabilities**, that are defined as legal entities that:

1. Are registered under the Commercial Law or the Cooperatives Act, as well as in the Registry of the organization for People with Disabilities.
2. Produce goods or provide services.
3. Have a relative share of persons with disabilities, in particular:

Specialized enterprises and Cooperatives for	Percentage of the workforce
Blind people	At least 20%
Deaf people	At least 30%
Other disabilities	At least 50%

According to this article:

1. Specialized enterprises for people with disabilities **can be established as one of the following legal forms**:
  - Limited liability company/single member limited liability company.
  - Joint-stock company/stock company with one owner.
  - General partnership.
  - Limited partnership by shares.
  - Limited partnership.
  - Sole proprietorship.

2. There is no legal regulation on the objectives that a specialized enterprise for people with disabilities may have
3. Specialized enterprises for people with disabilities are required to have at least one manager.
4. Ultimate control of the company rests with the shareholders. Shareholders have the right to vote in the General Assembly and this right is bound with the number of shares.
5. The members are represented at the meetings of the General Assembly.
6. The dividends are distributed after the payment of share capital.
7. Specialized enterprises for people with disabilities can attract internal investment by increasing the value of available shares.
8. Specialized enterprises for people with disabilities can be dissolved after the end of their term of office, by decision of its shareholders, by merger with another enterprise, in a case of bankruptcy and by decision the competent regional court.
9. The surplus assets and the capital are distributed among the shareholders.
10. The specialized enterprises for people with disabilities can be converted to a different legal form.

The Law 240/2018 on Social and solidarity Enterprises

This Law is the latest Bulgarian law on the recognition of social enterprises. The purpose of this law is to promote the development of a social and solidarity economy as a sector of the economy with rules for:

- Improving access to employment and training to acquire or improve professional qualifications, aiming at raising the standard of living of people with disabilities.
- Creating conditions to support social inclusion and independent lifestyle of people with disabilities.
- Reducing social inequality and maintenance of sustainable regional development.

***Social and solidarity economy** is defined as “a form of entrepreneurship aimed at one or several social activities and/or social goals, including by the production of various goods or the provision of services in cooperation with state or local authorities, or independently”.*

Social and solidarity economy is based on the following **principles**:

- Advantage of social before economic goals.
- Association for public and/or collective benefit.
- Publicity and transparency.
- Independence from state authorities.
- Participation of the members, workers or employees in managerial decision-making.

CHAPTER 5. Establishment of Bulgarian social enterprises/cooperatives

5.1 Establishment procedure of social enterprises/cooperatives

The Bulgarian Cooperatives Act, defines the procedures for establishing a cooperative, which may be a cooperative with a social purpose. Specifically, in Article 2 of Chapter 2 of the Law refers as follows:

- 1) The cooperative consists of more than seven natural persons whose constituent assembly decides its establishment, the content of the statute and also elects the Management Board and the Audit Board.
- 2) The Management Board elects the President.
- 3) The statute may refer to employment and social security relationships between cooperative members and cooperatives in accordance with applicable labor and social legislation.
- 4) The statute may further settle other issues to the extent that they are not governed by law.
- 5) The memorandum of the enterprise's establishment and the statute are signed by the founding members.

In addition, the cooperative for its successful establishment and commencement of operations should be registered in the District Court of the region upon request by its Management Board. In particular, Article 3 of Chapter 2 of the Law refers as follows:

The application must include the following documents:

- 1) Copies of the establishment memorandum and of the statute.
- 2) Notarial documents with signatures of the authorized representatives of the cooperative.
- 3) Confirmations of the Management Board President and the members of the Audit Board that they have not been penalized, so they can hold management positions, and also, they are not direct relatives, brothers or sisters or married among each other.
- 4) Certificates proving that each member of the Management and the Audit Board has a clean criminal record.

For registration in the District Court is required:

- 1) The name and ID of the Management Board President.
- 2) The extent of the liability of the cooperative members, if the statute provides for such liability.
- 3) In case of a merger or acquisition of a cooperative, the court shall register the new cooperative or any changes that are provided for in Article 37, par. 1.
- 4) The President of the Cooperative shall request the entry of any changes related to the registration to the District Court within seven days of the General Assembly's decision.

Finally, the cooperative is established on the day of its registration in the District Court. The registration is published in the Government Gazette.

The statute defines:

- The name, address and the enterprise's activity.
- The rights and obligations of its members.
- The management bodies of the cooperative and their privileges.
- The decision-making process.
- The size of membership subscriptions and shares.
- The way of distribution of profits and losses.
- The types of funds and dividends and the way they are identified.
- The way of distribution of cooperative ownership.
- Reasons and termination procedure of membership.

5.1.1. Types of Social Enterprises

Social enterprises are categorized in two types: Class A and Class A+.

1. Class A Social Enterprises

A **Class A social enterprise** is any social enterprise, regardless of its legal organizational form, that meets the requirements pursuant to the following conditions 1, 2 and 3 or conditions 1, 2 and 4:

1. Engages in social activity that produces social added value determined according to a methodology issued by the Minister of Labor and Social Policy¹⁸
2. is managed in a transparent manner with the participation of the members, workers or employees in decision-making under a procedure established in the articles of association, the statutes or another statutory document,
3. the positive financial balance of the enterprise after taxes for the last reported period shall be spent over 50% and no less than BGN 7,500 for social activity or purposes¹⁹
4. no less than 30% and no less than three of the persons employed at the enterprise at the starting date of legal labor relations shall be:
  - people with permanent disabilities;
  - long-term unemployed eligible to receive monthly social aid according to the Social Assistance Act and the Rules of Implementation thereof;
  - persons under 29 years of age without previous professional experience;
  - persons accommodated outside their families under the procedure of Article 26 of the Child Protection Act, including after their accommodation has ended;
  - unemployed persons over 55 registered at the Labor Exchange Directorate;
  - persons raising children with permanent disabilities and receiving aid pursuant to Article 8e of the Family Allowances for Children Act;
  - persons who have served a prison sentence for a period of no less than 5 years where their penalty has expired in the last three years after employment;
  - persons with alcohol or drug addiction who have successfully completed treatment or a psycho-social rehabilitation programme in the last two years prior to appointment to a job, which is attested by a document issued by the persons where the treatment of psych-social rehabilitation occurred;
  - homeless persons in the sense referred to by section 1 of § 1 of the Supplementary Provisions;
  - aliens who have been granted asylum in the Republic of Bulgaria under the procedure of the Asylum and Refugees Act in the last three years after employment;
  - persons who have been granted special protection status under the procedure provided by the Fight against Human Trafficking Act;
  - persons victims of domestic violence in the sense referred to by the Protection from Domestic Violence Act.

¹⁸ This methodology is a common approach for all social enterprises that is applied to identify the social objectives, the economic and social environment, the stakeholders, the effective use of invested resources, the direct and indirect impact of the activity on supporting a target group or social objective, such as the total cost of social activities / social objectives during the year, the percentage of taxable earnings after taxes reinvested in social activities, number of employees and others.

¹⁹ This condition is deemed to be fulfilled when the positive balance of the enterprise's accounts post-tax has been reinvested in the enterprise itself if its principal activity is social within the meaning of that Act.

2. Class A+ Social Enterprises

A **Class A+ social enterprise** is any social enterprise, regardless of its legal organizational form, that meets the requirements pursuant to Article 7 or the conditions for a Class A social enterprise, as well as one of the following additional conditions:

- the social added value occurs entirely within the administrative boundaries of municipalities that have a level of unemployment for the previous year equal to or higher than the average for the country as compared to the existing statistical data at the date of submission of the application,
- over 50% and no less than BGN 75,000 of the positive accounting financial balance of the enterprise after taxes is spent on social activity²¹,
- no less than 30 employees are persons as referred to by Item 4 of Article 7 and have worked at the enterprise non-stop in the last six months.

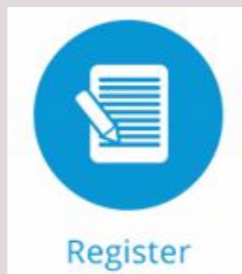
5.1.2. Administrative arrangements for Social Enterprises

1. Entry in the Registry of Social Enterprises

Social enterprises shall be entered in the **Registry of Social Enterprises**²² under the conditions and by the procedure set down by the Act and the Rules of Application thereof. Entry into this Registry shall be effected upon the request of the interested enterprise

Entry into the Registry of Social Enterprises, as well as the voluntary deletion, shall be realized by an application of the interested enterprises that contains:

1. Data of the enterprise whose entry or deletion is requested,
2. correspondence address and contact person,
3. the reasons why the entry or deletion is requested,
4. The signature of the enterprise's representative.

If the requirements for entry have been met, within 14 days following the submission of the application for entry, the Minister of Labor and Social Policy shall issue the enterprise a certificate attesting to its entry into the Registry of Social Enterprises. The enterprises that have received a certificate of entrance into the Registry of Social Enterprises shall have the right to add the words "social enterprise" to their name and legal form, as well as to designate the goods or services they provide with the words "*product of social enterprise*".

2. The duty to information

- Within 1 month from the date of registration and for the next three years in the same month, a Class A social enterprise entered in the Registry of Social Enterprises shall submit to the Minister of Labor and Social Affairs the documents attesting that the enterprise continues to meet the conditions for entry.
- Every two years within one month from the date of entry, a Class A+ social enterprise entered in the Registry of Social Enterprises shall submit to the Minister of Labor and Social Affairs the documents attesting that the enterprise continues to meet the conditions for entry.

²¹ This condition is deemed to be fulfilled when the positive balance of the enterprise's accounts after tax has been reinvested in the enterprise itself if its principal activity is social within the meaning of this Act.

²² The Register of Social Enterprises is public and includes the following information on the enterprises registered in it:

- company name, legal form and identification number (ID),
- the class of social enterprise,
- date, reasons for registration in or delete from the register,
- the main economic and social activity and / or the social objective of the enterprise.

3. Deletion of Social Enterprises from the Registry

When a social enterprise fails to meet the above-mentioned obligations on time, or when it can be seen from the submitted documents that any of the conditions has not been met, the Minister of Labor and Social Policy shall issue an order, thereby deleting it from the Registry of Social Enterprises. The order shall be brought to the notice of the person representing the enterprise under the procedure set down by Article 61 of the Code of Administrative Procedure. The order may be appealed under the procedure provided by the Code of Administrative Procedure.

When the submitted documents show that the Class A social enterprise no longer meets the requirements for this class of social enterprise but still meets the requirements for a Class A social enterprise, the Minister of Labor and Social Policy shall issue an order, thereby re-registering it as a Class A social enterprise in the Registry of Social Enterprises. The person representing the enterprise shall be notified about the order under the procedure set down in Article 61 of the Code of Administrative Procedure. The order may be appealed under the procedure provided by the Code of Administrative Procedure.

A Class A social enterprise shall not be liable to deletion from the Registry of Social Enterprises when, regardless of its negative financial account balance, it spends a sum for social activity and/or a social goal no less than the sum spent over the preceding report period when the financial account balance was positive.

A Class A+ social enterprise shall not lose the acquired class when, regardless of its negative financial account balance, it spends a sum for social activity and/or a social goal no less than the sum spent over the preceding report period when the financial account balance was positive.

A social enterprise entered in the Registry of Social Enterprises may request to be deleted within three months after the date of submitting an application to the Minister of Labor and Social Policy.

CHAPTER 6. Tax and insurance issues of Bulgarian social enterprises

6.1 Tax issues

Social enterprises in Bulgaria are subject to Corporate Income Tax Act just like all other types of Bulgarian enterprises. This law states in summary that: According to Chapter 5 of the Corporate Income Tax Act the rate of income tax is 10% and it is a single tax for all enterprises. Tax obligations and charges, tax reliefs and tax status of legal persons and their income are regulated by the rules of Corporate Income Tax Act. According to Chapter 1 of this law, the profits of all domestic and foreign legal entities whose activities are concentrated in Bulgaria are taxed in accordance with Bulgarian tax legislation. Also, the different types of taxpayers are listed in Chapter 1 of the Act - this includes all domestic and foreign legal persons whose main activity is in Bulgaria or their income derives from a source in Bulgaria. In addition, foreign and independent entities engaged in an independent business activity are subject to taxation, provided that the owner of the income cannot be identified.

According to Chapter 5 of the Corporate Income Tax Act the rate of income tax is 10% and it is a single tax for all enterprises.

There are different rules referring to the taxation of domestic and foreign legal entities. Domestic legal entities are taxed on profits from domestic and foreign sources, while foreign legal entities are taxed on profits related to their activities in Bulgaria. The taxable income is declared until 31 March of the following year and the corporate tax in Bulgaria is annual. The law provides for the payment of two types of advance tax payments: monthly and quarterly advances payments. Exempted enterprises from advance tax payments are the following:

- 1) Enterprises whose net income from sales for the previous year does not exceed 300,000 Bulgarian Leva.
- 2) Established enterprises, other than those created as a result of a modification in their legal status under the Commerce Act (CA).

However, concerning the social cooperative Enterprises, there are two legal acts that are of particular importance with regard to the taxes and duties of the cooperative - both the Cooperatives Act and the Corporate Income Tax Act.

According to Article 35 of the Cooperatives Act: "Cooperatives are **not subject** to taxes for their establishment, reorganization, termination and liquidation". Under the Corporate Income Tax Act, certain types of cooperatives (mainly agricultural) are **partially exempt** from business taxation - 60% of the tax / tax is 10% of the annual corporate income. There is also **income tax exemption** for enterprises **employing people with disabilities**. This tax incentive consists of the exemption from income tax of legal persons, specialized enterprises or cooperatives, within the context of the Law on the Integration of People with Disabilities.

These tax reliefs are an indication of state support for cooperatives, with a **clear social incentive**. This favorable tax regime helps them to be competitive on the market and focus on other key issues such as ownership issues, production costs, product placement, etc.

There are, therefore, some tax incentives available to organizations using different legal forms than usual, such as specialized enterprises and cooperatives for people with disabilities, associations and foundations, and several other cooperatives, however they are not exempted from the tax on of the dividends they receive as shareholders in a trading company. This is true regardless of the fact that they have to use their income to promote their purpose, which is often social.

6.2 Insurance issues

Social security is a system that guarantees financial protection against the risks that can affect the health of the individual, such as accidents at work and their consequences, illness, unemployment, aging and the need for nursing care. The Bulgarian social security system covers all the above risks for all types of enterprises, including social cooperatives, and its main features are presented below.

The aim of the social security system is to ensure a stable living standard for all. The Bulgarian social security system covers the following risks:

- General illness.
- Accidents at work.
- Maternity.
- Unemployment.
- Aging.
- death.

The general principle is that every employee is automatically **required to be insured**²³.

Bulgarian labor law refers to the provisions governing labor law. One of the characteristics of the employer-employee's relationship is that the employer is the economically powerful part, with the employees depending on him.

The employer is required to report the conclusion of the employment contract within three days to the competent tax office. In addition, the employer must pay the social security contributions by the 25th of the following month (Article 7, par. 1 of the Social Insurance Code).

"Insured person" is a person who carries out an occupational activity for which he is subject to compulsory insurance in accordance with Articles 4 and 4a, par.1 of the Social Insurance Code. Contributor is any natural or legal person, as well as other organizations legally obliged to pay social security contributions for other persons. The State contributes to the social security contributions through money transfers to the Pension Fund with a fixed amount and in accordance with the procedure defined to Article 21 of the Social Insurance Code (money transfers from the state budget amounting to 12% of the total income from the insurance of all insured persons for a year)²⁴.

Social security contributions are generally calculated as follows:

- **Basic Social Security:** 17,3% of gross salary.
- **Pension Insurance:** 5% of the gross salary.
- **Health Insurance:** 8% of the gross salary.

The employer must pay 60% of the insurance contributions and the employee the remaining 40%.

In addition, the employer must bear the cost of professional accident insurance ranging between 0,4% and 1,1% of the gross salary, depending on the job.

Employee's social security contributions are calculated according to the gross monthly salary or the gross unpaid labor salary for one month (Article 6, par. 3 of the Insurance Code)²⁵.

With regard to grants or incentives available for employment, they are categorized based on various criteria (e.g. employment of persons under 29 or over 50, permanently unemployed, unemployed with permanent disabilities) taking the form of state grants. Grants may cover both the monthly pay installments and the social security payable by the employer for up to 12 months.

²³ <http://www.bulgaria-labour-law.bg/social-security.html>

²⁴ <http://www.nap.bg/en/page?id=532>

²⁵ <http://www.bulgaria-labour-law.bg/social-security.html>

Each year, the National Action Plan for Employment determines the amount of funds distributed in the context of programs and measures to promote employment.

Thus, employers who employ special categories of unemployed for at least 12 months (for example, workers over 50 with reduced working capacity) are entitled to a tax exemption until the end of these twelve months of employment²⁶.

CHAPTER 7. Sources of Funding Greek and Bulgarian Social Enterprises

7.1 Sources of Funding in Europe

In recent years, especially since 2011, the European Commission has created both the legislative environment and the strategic development framework for the development of the Social Economy and Social Entrepreneurship. This strategy includes the development of financial funds, with specialized programmes meeting the needs of social enterprises, as well as the adaptation of existing programs in order to enable active participation of relevant bodies.

☑ ESF - European Social Fund

ESF (European Social Fund) is an important Fund for the Social Economy and the development of its institutions. ESF is in line with the objectives and action of social enterprises, since its main objective is to **create opportunities for quality and stable work for European citizens**, especially for those who are unable to work because they belong to vulnerable groups such as **disabled, refugees, migrants, etc.** Its operation is based on the investment in Europe's human capital - its employees, young people and job seekers. **ESF yearly funding of € 10 billion.**

Investing in people
European Social Fund

European Union allocates ESF resources to member states, in order to fund national operational programmes. A key feature of ESF funding is the fact that it finances projects involving bodies, social enterprises and non-profit organizations.

The ESF has been designed and implemented through the cooperation of the European Commission and national governments of the Member States, i.e. projects co-funded by ESF in 50% - 85% or 95% in exceptional cases by national or regional authorities²⁷.

☑ EaSI Programme for Employment and Social Innovation

This program is a financial instrument at European Union level aiming to **promote high quality of employment, to ensure adequate and decent social protection, to combat social exclusion and poverty and to improve working conditions**. EaSI incorporates three different programmes which operated separately for the 2007-2013 financial period²⁸:

- Progress,
- EURES,
- PROGRESS microfinance.

These three programmes are implemented in the context of the following three axes:

1. **Upgrading employment and social policy** through the PROGRESS axis (61% of the total budget).
2. **Working flexibility and mobility** through the EURES axis (18% of the total budget).
3. **Access to Microfinance** for Social Enterprises through the PROGRESS microfinance (21% of the total budget).

²⁶ [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-503-3652?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-503-3652?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&comp=pluk&bhcp=1)

²⁷ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>

²⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>

The objectives of the programme are:

- **Enhancing co-operation** between Union's institutions and member states' national governments so as to achieve common objectives.
- **Creating employee protection policies and enabling their successful implementation.**
- Wider social enterprise **access** to funding programmes.

The European Globalization Adjustment Fund

This European Fund seeks to help people who are out of the labor market due to globalization and the economic crisis in order to reintegrate into social, economic and business life²⁹.

The objectives of the Fund are:

- Support on Job search.
- Provide Career advice.
- Provide education, training and retraining.
- Provide guidance.
- Development of entrepreneurship and the establishment of new enterprises.
- Provide training, mobility / resettlement, subsistence, etc.

Europe's programme for small and medium-sized enterprises COSME

The objective of the COSME programme is to facilitate the participation of small and medium-sized enterprises in development projects and to enable their access to funding, as well as bank loans through credit guarantees by official European Institutions³⁰.

COSME helps enterprises to **access markets** across and beyond European Union. It helps small and medium-sized enterprises to **find business and technology partners** and provides them with services to inform entrepreneurs about **European legislation** and the **business opportunities**.

Moreover, it supports entrepreneurs, especially young people, women, people with disabilities, refugees, etc., to develop and practice their entrepreneurial skills. The programme aims to develop innovative business ideas and practices and to enhance competitiveness by improving administrative and Union legislation.

Social impact accelerator

Social impact accelerator (SIA) is the first pan-European public-private partnership to address **the growing need for liquidity** to support social enterprises.

SIA is considered as the first step in the strategy of the European Investment Bank and European Investment Fund Group in order to obtain a pioneer status in investments with a social impact and to respond to the wider EU policy objective of creating a sustainable market for social entrepreneurship in Europe.

Social entrepreneurship is becoming more and more crucial in promoting social inclusion, providing alternative sources of employment to marginalized social groups and contributing to development.

The participation of Greek enterprises in European programmes is extremely important as, in addition to funding, they provide Greek beneficiaries with an opportunity to develop European culture of social economy, to establish partnerships and to foster transfer of know-how from Member States where social entrepreneurship is matured and is considered as an important part of the national economy³¹.

7.2 State aid in Greece

In Greece, although state aid for social cooperative enterprises is limited, there are programmes aiming at supporting the development, as well as the establishment of this kind of enterprises through employment financing actions.

The aim of the grants is **to strengthen the business structure** of start-ups or existing social enterprises, to **create new employment opportunities** for vulnerable population groups, to **implement vocational training and other inclusion actions** for the social and employment integration of vulnerable people into social enterprises.

Social cooperative enterprises can be funded under entrepreneurship financing programmes, under Hellenic Manpower Employment Organization's programmes for **employment support** as well as by all active **employment policies**.

In addition, the "Social Economy Fund" has been set up under Law 4430/2016, which is a legal entity of public law and operated under the supervision of the Ministry of Labor, Social Security and Social Solidarity. The purpose of the Social Economy Fund is to finance programmes and actions in order to support the Social and Solidarity Economy Bodies, as defined in Law 4430/2016. Fund resources come from the public investment budget (national and / or co-financed), as well as from other sources of funding.

Moreover, according to the relevant clauses of the approved Greek National Strategic Reference Framework (NSRF 2014-2020), the provision of support services for the development of the social cooperative enterprises can be implemented through three options:

- Through the Operational Programme "Human Resources Development, Education and Lifelong Learning" (Priority Axis 2 "Improving employment prospects and skills development of human resources" - Specific Objective 9.5 (i) "Creating New Jobs by Enhancing the Establishment and Operation of Social Enterprises").
- Through the Operational Programme "Competitiveness, Entrepreneurship and Innovation" (in the context of entrepreneurship enhancing actions).
- Through Regional Operational Programmes and during the implementation of actions of the Regional Strategy for Social Inclusion aiming at combating poverty and social exclusion based on the principles of the National Strategy and international best practices, using mainly the resources of the Thematic Objective 9 "Promotion social inclusion and the fight against poverty and all forms of discrimination".

The 1st and 2nd Grade Local Authorities, Public and Private Law Entities - General Government bodies may grant, by decision of their governing body, the use of their movable and immovable property in a common area. (Article 5, par. 3 of Law 4430/2016) and to sign programme contracts for the execution of projects and programmes of social benefit.

³⁰ https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

³¹ http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm

The existing institutional framework provides a complex set of provisions for access to public procurement by social entrepreneurs under the Law 4412/2016 "Public Works, Procurement and Services Contracts (Adaptation to Directives 2014/24 / EU and 2014/25 / EU)".

In particular, Article 20 provides that:

Contracting authorities may only grant the right to participate in public procurement procedures to:

- Protected Productive Laboratories under Article 17 of Law 2646/1998 (A 236).
- Social Cooperatives of Limited Liability under Article 12 of Law 2716/1999 (A 96).
- Social Cooperative Enterprises for the inclusion of the case a' of article 2 par. 2 of Law 4019/2011 (A '216).
- Any other economic organization whose main purpose, under its statute, is the vocational and social integration of people with disabilities or disadvantaged people, provided that more than 30% of its employees are disabled workers or disadvantaged workers.

Finally, the exploitation of public movable and immovable property can be an indirect financial instrument, since the 1st and 2nd degree Local Authorities, and legal entities of public law – bodies of the General Government, may grant, by decision of their governing body, the use of their movable and immovable property in a common area (Article 5, par. 3 of Law 4430/2016) and to implement programme contracts for the execution of projects and programmes of social benefit.

7.3 Sources of funding in Bulgaria

7.3.1 State Aid

One of the most significant challenges for social enterprises in Bulgaria is their limited access to funding. The European Structural Funds (in particular the European Social Fund - ESF) are considered as the main sources of funding for the sector, since Bulgaria has joined the European Union. In particular, in the Operational Programme "Human Resources" (2014-2020), which includes the axis "Promoting social entrepreneurship and professional integration in social enterprises and stimulating the social economy to facilitate access to employment", priority is given to limiting the poverty and stimulating social inclusion. Programme's Funding is addressed to:

- Social Enterprises.
- NGOs.
- Social partners.

The main target groups are:

- Employees in social enterprises.
- People with disabilities.
- Socially excluded People.
- Former prisoners.

Funding for social inclusion amounts to 658 million leva in Bulgaria over the period 2014-2020, which has almost doubled over the period 2007-2013 (382 million leva in Bulgaria).

Bulgarian State Aid is defined as follows (Marinova T., 2018):

The main state aid for social enterprises is provided by the financial instrument "Small credit at common risk", the budget of which amounts to 53 million Leva of Bulgaria. This instrument is managed by the Financial Instruments Company – EAD in Bulgaria, which provides loans to intermediaries, which it is possible to extend at zero interest rate under certain conditions. Intermediate co-financing is based on the market rate, while loans are provided for up to 10 years. The amount of individual micro-credits

ranges from 5,000 to 48,895 leva in Bulgaria. The loans are intended for the establishment or exploitation of existing social enterprises.

The Bulgarian Development Bank has recently signed an agreement with the European Investment Fund to take part in the Social Impact Accelerator (SIA) initiative. Its aim is to create a sustainable stock market for social enterprises, which will make them more economically independent and market-oriented.

In addition, the Bulgarian Development Bank **provides loans to credit cooperatives of mutual assistance for private farmers**, that are members of the national cooperative "Evrostart". All members of the cooperative are eligible for such loans and the maximum amount of credit is 1,500,000 Leva of Bulgaria. Loans are provided up to a maximum of five years. In addition, the Bulgarian Development Bank extends investment loans for agricultural machinery, other machinery, facilities and transport equipment for members of cooperatives.

7.3.2 Private funding, donations, sponsorships.

Donor funding is an important source of revenue for social enterprises and is usually a part of a sponsorship program, combining technical support, awareness and financial assistance. Financial aid is rarely large, while more typical examples of donations and sponsorships to Bulgarian social enterprises are as follows:

The **NGO Entrepreneurship Program** implemented by the Bulgarian Center for Nonprofit Law (BCNL), with the support of the America for Bulgaria Foundation and the UniCredit Foundation in cooperation with UniCredit Bulbank and TELUS International Europe. The programme allocates 20,000 euros to social enterprises in an annual competition for the best business plan for NGOs.

The **Reach for Change institution** operates in Bulgaria since 2016. It is a non-profit organization founded by the Kinnevik Group and Sara Damber (Social Entrepreneur) to improve children's lives. Its goal is to find and develop 'Leaders for Change' - local social entrepreneurs, aiming at **developing innovations** that solve the issues children face.

Entrepreneurs are supported to innovate through funding for business development and for exploring networking opportunities. The institution was established in Sweden in 2010 and today it has presence in 18 countries and 3 continents and supports social entrepreneurs in developing sustainable business models.

Financial support aims to help one entrepreneur to fully focus on the development of its core business and to create the necessary conditions in order to remain sustainable. Typically, the level of funding is gradually decreasing as the entrepreneur is expected to develop other sources of sustainable revenue. This requires guidance, training and tools in areas such as strategic planning, impact assessment and leadership development. Social entrepreneurs get in touch with personal consultants from their business partners who provide empirical knowledge and strategic advice. They are given access to their business partner network, including potential investors, media contacts and other valuable interconnections.

The **Rinker Youth Challenge** is another annual funding initiative launched by the Bcause Foundation. It provides **grants** to social and traditional businesses to carry out economic activities that have a positive impact on people's lives in various fields such as health, culture and values, education and training, social inclusion and human rights, etc.

There is also the **Social Business Support Program** sponsored by the Trust Social Initiative provided by Foundation America for Bulgaria. This specific program is addressed to social enterprises and business solutions that benefit Roma community.

Finally, an alternative source of funding for social enterprises is the Open Society - Bulgaria Foundation grants, aimed at companies working to **promote the social inclusion of disadvantaged social groups**, including Roma.

CHAPTER 8. Success factors for Social Cooperative Enterprises

The development of the social economy and social entrepreneurship is based on financial incentives and support measures.

Social Cooperative Enterprises can receive grants by: entrepreneurship support programmes, the Hellenic Manpower Employment Organization through programmes for employment support, as well as by EU programmes, with strong social impact, aiming at improving Social and Solidarity Economy with emphasis on vulnerable social groups of population.

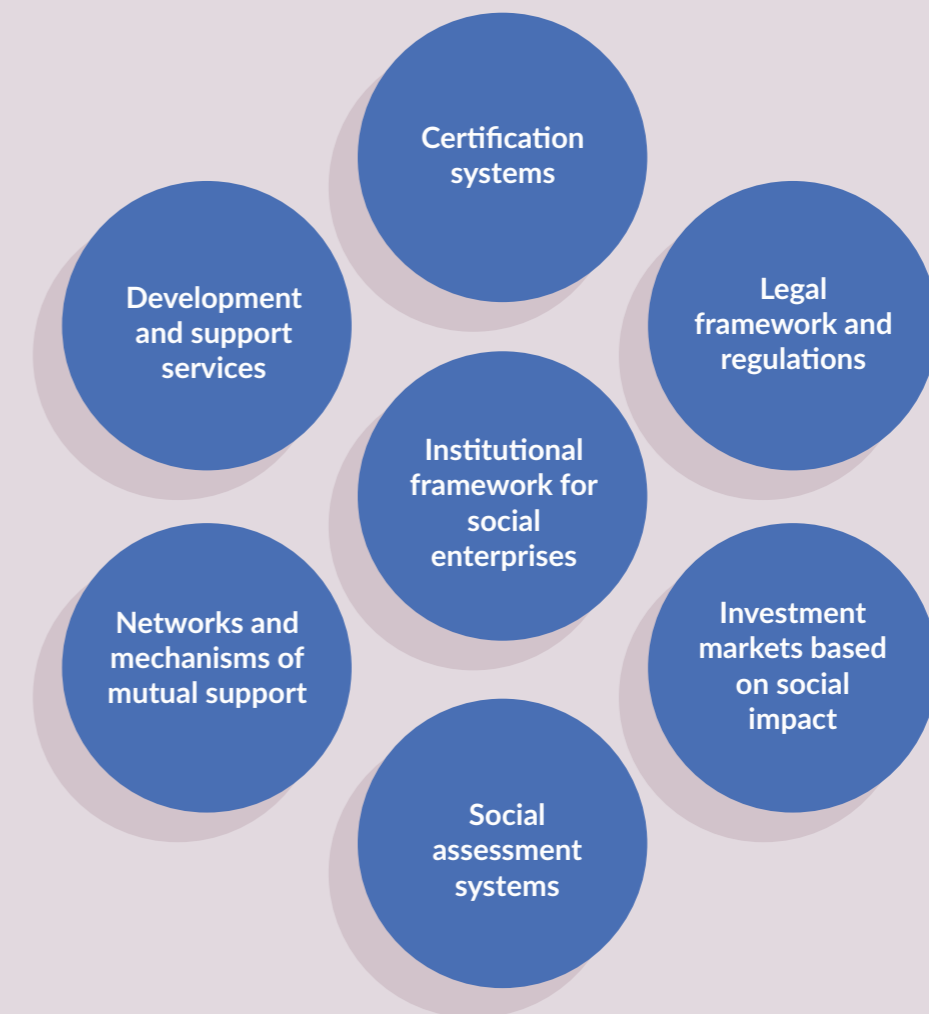
In Greece, in recent years, there has been a strong activity in the field of the social economy which creates favorable prospects for employment and growth in the country. However, there are still obstacles to the further development of this sector. According to a survey conducted on behalf of the European Commission, the ecosystem of social enterprises in Greece is suffering from **insufficient funding, networking and advisory support** to social enterprises (European Commission, 2014b).

As far as Bulgaria is concerned, the terms "social enterprise" and "social entrepreneurship" are recognized mainly by authorities, academia and, to a lesser extent, by the Bulgarian people. In fact, the institutional framework is underway and terms such as civil society organizations, non-governmental organizations and non-profit organizations are more common in society than social entrepreneurship or social enterprises. Political and research interest is explained by two main reasons, such as the nature of social enterprises and their capacity to address major socio-economic challenges, as well as the willingness and efforts of Bulgarian institutions to contribute to the implementation of European objectives and priorities (Marinova Tsvetelina, 2018). Social enterprises are considered an alternative to the private and state organization of the economy, but there are also shortcomings regarding **funding, networking, administrative procedures** governing the operation of social enterprises, **incentives** for work in social enterprises (Terzievka., 2016).

According to the European Commission, social enterprises, in order to set up and operate efficiently, require an appropriate ecosystem. It is a set of factors that constitute a single supportive institutional framework and create a favorable environment to tackle the difficulties and exploit the opportunities relating to social enterprises. These factors are related to (European Commission, 2014b):

- The **legislative framework** that dictates the activities of social economy bodies.
- **Private investment and funding initiatives** from markets and funds specializing in strengthening social and solidarity economy bodies as well as assessing their sustainability by taking into account and measuring their economic capacity and degree of their social impact.
- **The development of certification procedures** for social goods and services available to social enterprises and the innovation they produce in the field of social entrepreneurship.
- The need for development of specific procedures **for the assessment of the social impact** of Social and Solidarity Economics bodies, in order to measure their **efficiency** of activities.
- The development of **advisory, financial and educational support mechanisms** through the establishment of cooperation networks between Social and Solidarity Economy Bodies and other public and private bodies.

The ecosystem of social enterprises in the countries of Europe

Source: European Commission (2014a)

All the above factors contribute to the assessment of the ecosystem of social enterprises for each EU Member State, by the European Commission, which takes them into account during the assessment of the current situation and the efficiency of the related structural reforms. Specifically:

☑ Support and public sector initiatives

Public sector has developed various support mechanisms for social enterprises, such as the "Social Fund", aiming at the funding of programmes and actions for strengthening Social and Solidarity Economy. Hellenic Manpower Employment Organization implements programmes to combat unemployment focusing on social vulnerable population and also there are programmes co-financed by the EU for the development of Social Economy and Entrepreneurship, etc. Relevant information on active or future programmes related to social entrepreneurship is presented on the websites of the relevant public departments and ministries³². It is quite obvious that the financing of social enterprises is a crucial factor in their sustainability and thus in achieving the goals that they have set in order to increase their social footprint.

³² <http://www.ypakp.gr/>, <https://foreis-kalo.gr/>

☑ Mutual support networks and mechanisms

The **interconnection** between Social and Solidarity Economy bodies and other private and public entities can provide opportunities for communication and cooperation between social enterprises and social economy actors in general. Innovation and Entrepreneurship Units of the country's higher education institutions, as well as other private initiatives, play an important role in supporting social economy, through the cooperation resulting from the creation of relevant networks.

Example of these networks are the Social Cooperative Enterprises Network of Central Macedonia, the Social Economy Network, the IMPACT HUB, the ASHOKA in Athens etc., that provide venues and resources to encourage the interconnection among social entrepreneurs.

There are also higher-level representative bodies of Social Cooperatives of Limited Liability and Social Cooperative Enterprises and other traditional social economy bodies such as associations and foundations. In addition, social enterprises benefit from transnational partnerships with similar bodies in other EU countries, where institutions of social entrepreneurship and networking of organizations are older and more experienced.

Finally, European Commission, points out that the interest and contribution of educational and research institutions should be expanded and that cooperation and networking should be established between them on research, education and support for start-ups in the social economy sector.

☑ Certification systems

Certification systems are necessary to protect the social interest in order to ensure the quality of social goods and services. These systems should be developed in such a way that they will not undermine the dynamic nature of the social economy sector based on technical and social innovation, flexibility and creativity, autonomy and self-organization, with the ultimate goal of serving new individual and social needs and goals.

☑ Markets and social funding and investment institutions

In Greece there are some cooperative banks (Pancretan Cooperative Bank, Cooperative Bank of Karditsa, Cooperative Bank of Thessaly) that have undertaken the funding as well as investing in social enterprises and social economy bodies, in cooperation with relevant European institutions. It is also worth mentioning that in 2019 the Greek Development Bank, which will also provide funding to Cooperative and Social Enterprises, is expected to start its operation.

However, there are some problems that severely restrict the channeling of private resources to the social economy, such as:

- **Limited liquidity** of banks due to the economic crisis.
- **Non-recognition of social entrepreneurship** as an alternative business model.
- **Lack of methods for assessing** the social impact or the social returns on investment.
- **Lack of an institutional framework** for the operation of micro-funding institutions as intermediaries.

According to the European Commission survey, social entrepreneurs rely almost exclusively on funds from development programmes financed by the Structural and Cohesion Funds of the EU, such as the European Social Fund or the European Regional Development Fund.

As a result, social entrepreneurs are looking for new sources of funding, such as crowd funding, which is an online micro financing tool and involves the practice of financing an activity or project by concentrating small amounts of money from a large group of people, mainly through Internet.

Finally, this survey refers to a pilot initiative to strengthen the financing of social enterprises supported by the European Commission and implemented by cooperative banks in cooperation with the European Federation of Ethical and Alternative Banks.

☑ Social assessment systems

In Greece, according to the European Commission's survey, the Annual Report and Planning required by the Ministry of Labor, according to the relevant law, focuses on the calculation of the economic performance and the control of the compatibility of the operation of the Social Cooperative Enterprises and **less** on the assessment of social impact, both inside and outside the enterprise.

Social entrepreneurs, researchers and policy makers in the social economy are mainly interested in the retain of the social character of these organizations. Threats from free competition on the market remain intense, due to the fact that large companies that seeking profit and capital accumulation can displace social enterprises from the market. What is more inadequate or ineffective intervention by the state can leave these social enterprises exposed to competition or to economic and political interests of strong groups of companies

According to the International Organization of Cooperatives of Industrial Enterprises and Enterprises of the Services sector, the necessary prerequisites for the establishment and development of Social Cooperative Enterprises and other forms of social economy enterprises are (CICOPA, 2013):

- Improvement of the **administrative** and **legal** framework.
- Ensure **coordination** between relevant ministries and administrations.
- Improvement of **skills** and **capabilities** of civil servants, managers, intermediaries and service providers in the implementation of the existing regulatory framework.
- Changes in policy **autonomy** and profit-seeking actors.
- Mobilization of actors and creation of **horizontal support groups** (counseling, training and development of support operations).
- Promotion of representation and mediation agencies, such as confederations, as well as promoting the **involvement** of these bodies in the **design** and **implementation** of policies.
- Combination of a **national approach** with a **regional approach** that will be developed both at national and local level of authorities and administrative institutions.
- **Pilot projects** tailored to each region in cooperation with local bodies and local authorities.
- Raising awareness of the **importance** of creating cooperatives in the social economy,
- Transfer of experience and know-how from other countries: **transnational cooperation projects**.
- Establishment of an **accountability system** to measure the social, environmental and community impact on cooperatives and social economy bodies.

Therefore, in general, the existence of a **detailed institutional framework** that provides tools for funding social economy organizations, a system of social impact assessment, as well as the cooperation of social

enterprises and bodies through cooperatives and networks, is considered necessary in order to avoid the risk of transformation of social enterprises into organizations with limited capital, without social impact on employment, development and cohesion and without prospects of sustainability at the market.

It is necessary to ensure the right conditions within the social enterprises, but also in their external environment, which will allow them to maintain a dynamic, autonomous and democratic characteristics, in order to eventually be considered as successful ventures. This is not only dependent on an individual technocratic decision but also on ethical, cultural, social and political consideration about the objectives and means of social protection, mobilization and solidarity.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / BIBLIOGRAPHY

Ελληνική

- Αδάμ, Σ. (2014). *Οδηγός Δημιουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων*. Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα. Θεσσαλονίκη.
- Νόμος υπ' αριθ. 4430/2016. (2016). *Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της*. ΦΕΚ Α' 205/31-10-2016. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Νόμος υπ' αριθ. 4019/2011. (2011). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις*. ΦΕΚ 216/Α/30-9-2011. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Νόμος υπ' αριθ. 2646/1998. (1998). *Ανάπτυξη του εθνικού συστήματος κοινωνικής φροντίδας και άλλες διατάξεις*. ΦΕΚ 236//20-10-1998. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.
- Νόμος υπ' αριθ. 2716/1999. (1999). *Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις*. ΦΕΚ 96/Α/17-5-1999. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.
- Νόμος υπ' αριθ. 4110/2013. (2013). *Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις*. ΦΕΚ Α 17/23.01.2013. Υπουργείο Οικονομικών.
- Υπουργική Απόφαση 61621/δ5/2643/30-12-2016. (2016). *Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας*. (ΦΕΚ 56/Β/18-1-2017). Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Greek

- Adam, S. (2014). *Guide for Creating Social Enterprises*. Heinrich Bell Foundation of Greece. Thessaloniki.
- Law 4430/2016. (2016). *Social and Solidarity Economy and development of its bodies*. Government Gazette A' 205 / 31-10-2016. Ministry of Labor, Social Security and Social Solidarity.
- Law 4019/2011. (2011). *Social Economy and Social Entrepreneurship and other provisions*. Government Gazette 216 / A / 30-9-2011. Ministry of Labor, Social Security and Social Solidarity.
- Law 2646/1998. (1998). *Development of the national social care system and other provisions*. Government Gazette 236 // 20-10-1998. Ministry of Health and Welfare.
- Law 2716/1999. (1999). *Development and modernization of mental health services and other provisions*. Government Gazette 96 / A / 17-5-1999. Ministry of Health and Welfare.
- Law 4110/2013. (2013). *Adjustments to income tax and to issues of the Ministry of Finance and other provisions*. Government Gazette A 17 / 23.01.2013. Ministry of Finance.
- Ministerial Decision 61621 / d5 / 2643 / 30-12-2016. (2016). *Maintenance and operation of the General Registry of Social and Solidarity Economy Bodies*. (Government Gazette 56 / B / 18-1-2017). Ministry of Labor, Social Security and Social Solidarity.

Ξενόγλωσση / International

- European Commission. (2014a). *A Map of Social Enterprises and their Ecosystems in Europe. Synthesis Report*. ICF Consulting Services. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- International Organization of Industrial, Artisanal and Service Producers' Cooperatives – CICOPA. (2013). *Promoting cooperatives and the Social Economy in Greece*. Final report to the ILO.
- Marinova, Tsvetelina. (2018). *Social Enterprises in Bulgaria: historical and institutional perspective*

2018. New Bulgarian University. New Bulgarian University, Department of Economics
Republic of Bulgaria. (2011). *National Social Economy Concept*. Ministry of Labor and Social Policy.
Terziev, Venelin & Bencheva, Nelly & Arabska, Ekaterina & Stoeva, Teodora & Tepavicharova, Milena & Nichev, Nikolay. (2016). *Social Entrepreneurship in Bulgaria: Barriers to Growth*. KNOWLEDGE International.
Republic of Bulgaria. (1999). *Cooperatives Act*. Grand National Assembly.
Republic of Bulgaria. (2000). *Non-Profit Legal Entities Act*. Grand National Assembly.
Republic of Bulgaria. (2004). *Law on the integration of people with disabilities*. Grand National Assembly.
Republic of Bulgaria. (2018). *Social and Solidarity-based Enterprises Act*. Grand National Assembly.
Republic of Bulgaria. (2007). *Corporate Income Taxation Act*. Grand National Assembly.
Republic of Bulgaria. (1991). *Commerce Act*. Grand National Assembly.
Republic of Bulgaria. (2003). *Code of social Insurance*. Grand National Assembly.

Ηλεκτρονικές Πηγές / Electronic sources

ΔΙΚΤΥΟ Κοινων. 2019. ΔΙΚΤΥΟ Κοινων. [ONLINE] Available at: <http://koinsep.org/>. [Accessed 10 January 2019].
European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion, European Social Fund. 2019. European social fund. [ONLINE] Available at: <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>. [Accessed 10 January 2019].
European Commission. 2019. EU Programme for Employment and Social Innovation (EaSI). [ONLINE] Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>. [Accessed 10 January 2019].
European Commission. 2019. European Globalisation Adjustment Fund (EGF). [ONLINE] Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>. [Accessed 10 January 2019].
European Commission. 2019. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. [ONLINE] Available at: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en. [Accessed 10 January 2019].
EUROPEAN INVESTMENT FUND. 2019. The Social Impact Accelerator (SIA). [ONLINE] Available at: http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm. [Accessed 10 January 2019].
Ministry of finance: National Reform programme. 2019. Ministry of Finance of the Republic of Bulgaria. [ONLINE] Available at: <http://www.minfin.bg/en/573>. [Accessed 13 February 2019].
Ministry of Finance. 2019. National Revenue Agency. [ONLINE] Available at: <https://nap.bg/en/page?id=1>. [Accessed 21 February 2019].
Royal Bank of Scotland & NatWest. 2011. Business Planning Guide to developing a social enterprise [ONLINE] Available at: http://www.socialenterprisesolutions.co.uk/wp-content/uploads/2011/03/social_enterprise_business_planning_guide.pdf. [Accessed 13 February 2019].
Ruskov & Colleagues Lawyers. 2014. Social Security in Bulgaria - Bulgarian Labor Law. [ONLINE] Available at: <http://www.bulgaria-labour-law.bg/social-security.html>. [Accessed 14 February 2019].
StartUpGreece. 2019. startup Greece. [ONLINE] Available at: <https://startupgreece.gov.gr/el>. [Accessed 20 February 2019].
THOMSON REUTERS: PRACTICAL LAW. 2019. Practical Law. [ONLINE] Available at: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Browse/Home/PracticalLaw?transitionType=Default&ontextData=\(sc.Default\)&comp=pluk](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Browse/Home/PracticalLaw?transitionType=Default&ontextData=(sc.Default)&comp=pluk). [Accessed 20 February 2019].

Гръцки

Adam, S. (2014). Наръчник за създаване на социални предприятия Фондация "Хайнрих Бел", Гърция Солун
Закон 4430/2016 (2016). *Социалната и солидарна икономика и развитието на нейните субекти*. Държавен вестник, А' 205 / 31-10-2016. Министерство на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност
Закон 4019/2011 (2011). *Социална икономика и социално предприемачество и други разпоредби*. Държавен вестник, 216 / А / 30-9-2011. Министерство на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност
Закон 2646/1998 (1998). *Развитие на националната система за социални грижи и други разпоредби*. Държавен вестник, 236 // 20-10-1998. Министерство на здравето и социалните грижи
Закон 2716/1999 (1999). *Развитие и модернизация на услугите по психично здраве и други разпоредби*. Държавен вестник, 96 / А / 17-5-1999. Министерство на здравето и социалните грижи
Закон 4110/2013 (2013). *Промени в подходните данъци и проблеми в М*Инистерство на финансите и други разпоредби. Държавен вестник, А 17 / 23.01.2013. Министерство на финансите
Решение на министъра 61621 / d5 / 2643 / 30-12-2016 (2016). *Поддържане и функциониране на Общия регистър на организациите на социалната и солидарна икономика*. (Държавен вестник, 56 / В / 18-1-2017. Министерство на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност

Международни / International

Европейска комисия (2014а). *Карта на социалните предприятия и тяхната екосистема в Европа* Обобщен доклад ICF Consulting Services. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
Международна организация на кооперации на индустриални, занаятчийски предприятия и предприятия в сектора на услугите - СΙCOPА (2013). *Насърчаване на кооперативите и социалната икономика в Гърция*. Окончателен доклад на ΜΟΤ.
Марينو̀ва, Цветелина (2018). *Социалните предприятия в България: историческа и институционална перспектива 2018*. Нов Български Университет. Нов Български Университет, Департамент Икономика
Република България (2011). *Национална концепция за социална икономика*. Министерство на труда и социалната политика.
Терзиев, В., Бенчева, Н., Ара̀бска, Е., Стоева, Т., Тепавичарова, М. и Ничев, Н. (2016). *Социалното предприемачество в България: Пречки за растежа*. KNOWLEDGE International.
Република България (1999). *Закон за кооперациите*. Народно събрание.
Република България (2000). *Закон за юридическите лица с нестопанска цел*. Народно събрание.
Република България (2004). *Закон за интеграцията на хората с увреждания*. Народно събрание.
Република България (2018). *Закон за предприятията от социалната и солидарна икономика*. Народно събрание.
Република България (2007). *Закон за корпоративното подходно облагане*. Народно събрание.
Република България (1991). *Търговски закон*. Народно събрание.
Република България (2003). *Кодекс за социално осигуряване*. Народно събрание.

Електронни източници / Electronic sources

ΔΙΚΤΥΟ ΚοινΣЕл. 2019. ΔΙΚΤΥΟ ΚοινΣЕл. [ONLINE] Available at: <http://koinsep.org/>. [Accessed 10 January 2019].

Европейска комисия, Заетост, социални въпроси и приобщаване, Европейски социален фонд. (2019). Европейски социален фонд Достъпно онлайн на: <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>. Достъпено на 10 януари 2019 г.

Европейска комисия (2019). ЗиСИ Програма за заетост и социални иновации Достъпно онлайн на: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>. Достъпено на 10 януари 2019 г.

Европейска комисия (2019). Европейски фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ): Достъпно онлайн на: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>. Достъпено на 10 януари 2019 г.

Европейска комисия (2019). Вътрешен пазар, промишленост, предприемачество и МСП. Достъпно онлайн на: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en. Достъпено на 10 януари 2019 г.

Европейски инвестиционен фонд (2019). Акселератор на социалното въздействие (АСВ) Достъпно онлайн на: http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm. Достъпено на 10 януари 2019 г.

Министерство на финансите Национална програма за реформи. (2019). Министерство на финансите на Република България. Достъпно онлайн на: <http://www.minfin.bg/en/573>. Достъпено на 13 февруари 2019 г.

Министерство на финансите (2019). Национална агенция за приходите. Достъпно онлайн на: <https://nar.bg/en/page?id=1>. Достъпено на 21 февруари 2019 г.

Кралската банка на Шотландия и NatWest, 2011. http://www.socialenterprisesolutions.co.uk/wp-content/uploads/2011/03/social_enterprise_business_planning_guide.pdf Достъпено на 13 февруари 2019 г.

Адв. Русков и колеги. (2014). Социалното осигуряване в България - българското трудово законодателство. Достъпно онлайн на: <http://www.bulgaria-labour-law.bg/social-security.html>. Достъпено на 14 февруари 2019 г.

StartupGreece. 2019, Стартиращите предприятия в Гърция Достъпно онлайн на: <https://startupgreece.gov.gr/el>. Достъпено на 20 февруари 2019 г.

THOMSON REUTERS: Практическо право. (2019). Практическо право. Достъпно онлайн на: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Browse/Home/PracticalLaw?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&comp=pluk](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Browse/Home/PracticalLaw?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&comp=pluk). Достъпено на 20 февруари 2019 г.